

**KREDITT OG SIKKERHETSSTILLELSE TIL FORDEL
FOR AKSJEEIER M.V.**

etter

Lover om aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper

§ 8-7

Kandidatnummer: 582

Leveringsfrist: 26.11.07

Til sammen 17.598 ord

22.11.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema	1
1.1.1	Rettslig plassering	1
1.1.2	Hovedinnhold	2
1.1.3	Begrunnelse	3
1.2	Rettskilder og metode	5
1.3	Videre fremstilling	7
<u>2</u>	<u>LÅNEBEGRENSNINGENS VIRKEOMRÅDE</u>	<u>9</u>
2.1	Disposisjoner omfattet av lånebegrensningen	9
2.1.1	Innledning	9
2.1.2	”Gi kreditt”	9
2.1.3	”Stille sikkerhet”	12
2.1.4	Grensen mot formuesoverføringer som bærer preg av gave eller utbytte	15
2.2	Personkrets omfattet av lånebegrensningen	19
2.2.1	Innledning	19
2.2.2	”Aksjeeier eller noen av aksjeeierens nærstående”	19
2.2.3	”Aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern eller noen av dennes nærstående”	24
<u>3</u>	<u>LÅNEBEGRENSNINGENS INNHOLD</u>	<u>26</u>
3.1	Innledning	26
3.2	Tidspunktet for vurderingen	26

3.3	”Innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte”	28
3.3.1	Innledning og begrunnelse	28
3.3.2	Henvisningens rekkevidde	29
3.3.3	Begrensningens betydning for adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet	30
3.3.4	Betydningen av tilbakebetaling/opphør samme regnskapsår	32
3.4	”Betryggende sikkerhet”	34
3.4.1	Innledning	34
3.4.2	Kravet om betryggende sikkerhet	34
<u>4</u>	<u>UNNTAK FRA LÅNEBEGRENSNINGEN</u>	<u>37</u>
4.1	Innledning	37
4.2	”Vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”	38
4.2.1	Innledning	38
4.2.2	Forholdet til sikkerhetsstillelse	38
4.2.3	”Forretningsavtaler”	39
4.2.4	”Vanlig løpetid”	42
4.3	Konsernforhold	43
4.3.1	Kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskapet eller annet selskap i samme konsern	43
4.3.2	Konsernkontoordning	50
<u>5</u>	<u>HVILKET SELSKAPSORGAN SOM ER KOMPETENT TIL Å INNGÅ AVTALE OM KREDITT ELLER SIKKERHETSSTILLELSE</u>	<u>54</u>
<u>6</u>	<u>VIRKNINGEN AV KREDITT ELLER SIKKERHETSSTILLELSE I STRID MED AKSJELOVEN/ALLMENNAKSJELOVEN § 8-7</u>	<u>58</u>
6.1	Innledning	58
6.2	Ugyldighet etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11	58
6.2.1	Nærmere om ugyldighet	58
6.2.2	Tilbakeføring ved ugyldig avtale om kreditt eller sikkerhetsstillelse	60

<u>7</u>	<u>REGISTRE</u>	<u>63</u>
7.1	Litteraturliste	63
7.2	Øvrige kildehenvisninger	65

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

1.1.1 Rettslig plassering

Oppgavens hovedtema er adgangen for aksjeselskap og allmennaksjeselskap til å gi kreditt og stille sikkerhet til fordel for sine aksjeeiere og deres nærstående (heretter benevnt "aksjeeier m.v.") i henhold til lov om aksjeselskaper ("aksjeloven") og lov om allmennaksjeselskaper ("allmennaksjeloven").¹

Det finnes flere regelsett som setter begrensninger på et aksjeselskaps og et allmennaksjeselskaps adgang til å benytte selskapets midler til kreditt og sikkerhetsstillelse. Adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier m.v. kan etter omstendighetene være rettsstridig blant annet ut fra selskapets vedtekter, herunder blant annet vedtektenes formålsbestemmelse.² Det kan for eksempel være i strid med formålsbestemmelsen å gi kreditt som ikke er forretningsmessig begrunnet.

Kreditt og sikkerhetsstillelse kan etter forholdene også representere en utilbørlig særbegunstigelse av enkelte aksjeeiere og således være i strid med de generelle misbruksregler i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 5-21 og 6-28.³

Ytterligere begrensninger i adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier m.v. kan blant annet følge av styremedlemmenes alminnelige aktsomhetsplikt, jfr.

¹ Se Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper og Lov av 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper.

² Se Aarbakke m.fl. s. 614.

³ Se Ot. prp. nr. 19 (1974-75) s. 191.

§ 17-1, og kravet til forsvarlig egenkapital etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-4. Selskapet kan ikke yte et lån hvis det vil medføre at selskapet ikke lenger har en "egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet".⁴

I tillegg til de nevnte eksempler på generelle begrensninger i forhold til den økonomiske handlefriheten til aksjeselskap og allmennaksjeselskap, oppstilles det i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 til 8-10 spesifikke restriksjoner i forhold til et aksjeselskaps/allmennaksjeselskaps adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet for tredjepersons forpliktelser.

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 at et selskap bare kan gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier og nærmere angitte personer med tilknytning til selskapet, innenfor visse vilkår. Bestemmelsens virkeområde er utvidet til også å gjelde kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for tillitsvalgte i selskapet, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-9, mens adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for ansatt som er aksjeeier i visse tilfeller er unntatt fra begrensningene, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-8. Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-10 oppstiller i utgangspunktet et absolutt forbud mot at selskapet gir kreditt eller stiller sikkerhet med sikte på at mottakeren skal erverve aksjer m.v. i selskapet eller selskapets morselskap.

Det er kun kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for aksjeeier m.v. etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 som er tema for den videre fremstilling.

1.1.2 Hovedinnhold

Begrensningene angitt i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 gjelder nærmere bestemt kreditt eller sikkerhetsstillelse til fordel for en aksjeeier, noen av aksjeeierens nærstående, aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern eller noen av dennes nærstående.

⁴ Jfr. Bråthen II s. 3.

Lovens utgangspunkt er at to vilkår må være oppfylt dersom kreditt skal gis eller sikkerhet stilles til fordel for den nevnte personkrets: for det første er det et krav at kreditten eller sikkerheten må ligge ”innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte”, og for det andre må det stilles ”betryggende sikkerhet” for kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøking. Det er i bestemmelsen angitt unntak fra denne hovedregel i følgende tilfeller: (i) ”kreditt med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”, (ii) ”kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskapet eller annet selskap i samme konsern” og i forbindelse med at (iii) ”et datterselskap deltar i konsernkontoordning sammen med andre selskaper i konsernet”.

1.1.3 Begrunnelse

I selskaper som aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper hvor eierne ikke hefter personlig for selskapets forpliktelser, er det av hensyn til kreditorene og delvis også aksjeeierne selv, nødvendig med regler som setter begrensninger på eiernes mulighet til å overføre midler til seg.⁵ Det er behov for regler som sikrer kreditorenes mulighet til å søke dekning i selskapets midler. For aksjeeierne vil bakgrunnen for deltagelse i et aksjeselskap normalt være at selskapet gjennom sin økonomiske virksomhet skal gi eierne et økonomisk utbytte, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 2-2 (2) om minstekrav til vedtektene som synes å forutsette dette. Hensynet til aksjeeierne tilsier derfor at de ut fra dette formål gis størst mulig frihet til å råde over selskapskapitalen. Likevel er det behov for regler som beskytter den enkeltes rett til økonomisk utbytte mot ugunstige disposisjoner fra andre aksjeeiere og ledelsen.⁶ Som et resultat av hensynet til eiernes kapitalavkastning på den ene side og kreditorenes og aksjeminoritetens behov for kapitalbeskyttelse på den annen, har lovgiver gitt selskapet anledning til å blant annet foreta utdelinger innenfor visse fastsatte rammer, jfr. §§ 3-6 flg.⁷

⁵ Se Giertsen II s. 1.

⁶ Se Aarbakke m.fl. s. 167.

⁷ Se for eksempel NOU 1996:3 pkt. 6.1.4 og 6.5.1.

Kreditt og sikkerhetsstillelse innebærer ingen endelig verdioverføring slik som utdeling, fordi selskapet vil ha et krav på tilbakebetaling eller tilbakesøking, (se nærmere punkt 3.3 om forholdet til utdelingsbegrepet). Behovet for inngripende kapitalbeskyttelse kan derfor synes mindre innlysende. Det vil alltid være en risiko forbundet med kreditt og sikkerhetsstillelse, men denne kan begrenses ved at det foretas en inngående kredittvurdering.⁸ I utgangspunktet kan det av den grunn virke unødvendig å undergi adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet liknende skranker som utdelinger.

På grunn av tilknytningen mellom et selskap og dets aksjeeiere er det imidlertid ikke alltid sikkert at utlån til selskapets aksjeeiere m.v. blir undergitt en slik inngående forsvarlig og kritisk kredittvurdering. Dette gjelder selv om den som kreditten eller sikkerheten stilles til fordel for ikke deltar i avgjørelsen.⁹ Utlån av selskapets midler kan etter forholdene både være i strid med selskapets virksomhet og representere en ressursanvendelse som ikke fremmer selskapets drift.¹⁰ Større utbetalinger i form av lån til en aksjeeier m.v. kan derfor på samme måte som ved utdelinger, føre til at et selskap ikke har tilgjengelig aktiva eller likviditet til å dekke sine kreditorer. Kreditt og sikkerhetsstillelse vil også kunne representere en utilbørlig særbezugstivelse av enkelte aksjeeiere.¹¹

Som det fremgår av forarbeidene, har lovgiver gjennom begrensningene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, således forsøkt å ivareta både kreditorinteresser, og de øvrige aksjeeieres interesser ved at ikke bare byrder, men også fordeler blir fordelt mellom aksjeeierne i samsvar med den likhetsgrunnsetning som gjelder i aksjeretten.¹²

⁸ Se Neville s. 47.

⁹ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 191-192.

¹⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 191.

¹¹ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 191.

¹² Jfr. NOU 1996:3 pkt. 6.1.3.

Disse synspunkter gjør seg imidlertid ikke gjeldende i samme utstrekning ved kreditt og sikkerhetsstillelse som er forretningsmessig begrunnet, slik som ved visse konserninterne transaksjoner som har til formål å gi selskapet størst mulig økonomisk vekst. Lovgiver har i en viss utstrekning tatt dette i betraktning ved at begrensningene i adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet i utgangspunktet ikke kommer til anvendelse på denne typen transaksjoner.

1.2 Rettskilder og metode

Den någjeldende aksjelov og allmennaksjelov avløser den tidligere lov om aksjeselskaper av 1976 ("aksjeloven 1976") som igjen avløste lovene av 1957, 1916 og 1910.¹³ Også aksjeloven 1976 § 12-10 satte begrensninger på et selskaps adgang til å gi kreditt og stille sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v. Aksjeloven og allmennaksjeloven inneholder i § 8-7 en likelydende regulering av adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v. Lovene bygger i stor utstrekning på aksjeloven 1976 § 12-10.¹⁴ Rettskilder i relasjon til den tidligere bestemmelsen vil derfor kunne være relevant ved tolkningen av den någjeldende bestemmelse i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.

Dagens aksjelovgivning bygger på to sett med forarbeider som stammer fra ulike utvalg. Bakgrunnen for de nye lovene var aksjelovgruppens utredning i NOU 1992:29 Lov om aksjeselskaper. Aksjelovgruppen foretok blant annet en evaluering av hvordan aksjeloven av 1976 fungerte i praksis, og vurderte behovet for tilpasninger av aksjeloven til annen lovgivning og den gang "EFs" regelverk på selskapsrettens område. Aksjelovgruppens forslag ble i hovedsak videreført i Ot.prp. nr. 36 (1993-94) Lov om aksjeselskaper (aksjeloven). Forslaget ble imidlertid ikke vedtatt, fordi flertallet i Stortinget gikk inn for at de to formene for aksjeselskaper burde reguleres i hver sin lov. Dette resulterte i en ny utredning inntatt i NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning, som ble fulgt opp av Ot.prp. nr. 23 (1996-97) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper

¹³ Se Lov av 4. juni 1976 nr. 59.

¹⁴ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

(allmennaksjeloven). Aksjelovutvalget til de nye lovene bygget i stor utstrekning på aksjelovgruppens forslag, og NOU 1992:29 og Ot.prp. nr. 36 (1993-94) må derfor regnes som en del av lovforarbeidene til aksjeloven/allmennaksjeloven.¹⁵

Det finnes ingen omfattende rettspraksis omkring aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Noe av årsaken kan være at lovene er av nyere dato, men også at en del tvister blir løst utenfor rettssalen. Ettersom aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 i stor utstrekning bygger på aksjeloven 1976 § 12-10, vil rettspraksis i forhold til denne bestemmelse også kunne være relevant i vurderingen av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.

Justisdepartementets lovavdeling har avgitt en rekke uttalelser om forståelsen av aksjeloven 1976 § 12-10 og aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Disse vil bli trukket fram og til en viss grad vektlagt som argumenter ved fastleggelsen av bestemmelsens innhold. Likeledes vil argumenter fra juridisk teori bli trukket fram og i noen utstrekning vektlagt ved tolkningen.

Som allerede antydnet stiller også EU-retten krav til de nasjonale lands lovgivning på selskapsrettens område. Med hensyn til adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet følger det blant annet av 2. selskapsdirektiv ("Kapitaldirektivet") artikkel 23 at et allmennaksjeselskap ikke kan yte lån eller stille sikkerhet med sikte på at tredjemann skal erverve selskapets aksjer.¹⁶ Kapitaldirektivet inneholder derimot ingen øvrige regler som direkte forbyr eller innskrenker muligheten for lån eller sikkerhetsstillelse overfor aksjeeiere m.v. til andre formål. Direktivet vil derfor ikke bli underlagt behandling i det følgende.

¹⁵ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 20.

¹⁶ Se Annet Rådsdirektiv av 13. desember 1976, som i utgangspunktet kun gjelder for allmennaksjeselskaper.

På den annen side oppstiller EUs regelverk et krav om at lånene skal kunne leses av årsrapporten og at 10 % grensen skal overholdes hvis et selskap tar egne aksjer som pant.¹⁷ Det vil imidlertid falle utenfor oppgavens tema å gi en nærmere fremstilling av disse reglene.

Utenlandsk rett vil også - om enn i noe begrenset utstrekning - kunne være relevant for tolkningen av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Noe av bakgrunnen for aksjeloven av 1976 var et nordisk samarbeid om rettslikhet på aksjerettens område. Samarbeidet resulterte i en innstilling som ble avgitt i mars 1970 (Innst. 1970), som i noe endret form ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 19 (1974-75). Med hensyn til utformingen av aksjeloven 1976 § 12-10 følger det av forarbeidene at departementet fant å ”burde fremme et forslag som i hovedtrekkene stemmer med det danske forslag, men som også inneholder elementer fra det svenske”.¹⁸ Den danske aktieselskabsloven § 115 og den nye svenske aktiebolagslagen kapittel 21 §§ 1-3 er siden den gang undergitt visse endringer og inneholder i dag, i motsetning til norsk rett, et forbud mot å gi lån og stille sikkerhet, (se imidlertid punkt 4.3.1). For øvrig har bestemmelsene fortsatt likhetstrekk med den norske. De kan derfor på disse punkter til en viss grad benyttes som veiledning.

1.3 Videre fremstilling

Ettersom reguleringen av kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for aksjeeier m.v. i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 er identisk utformet i begge lover, foretas det i den videre fremstilling en felles behandling av de to likelydende regelsett. Det gjøres først rede for hovedreglene om bestemmelsens virkeområde, herunder hvilke disposisjoner og hvilken personkrets som er omfattet av regelen (punkt 2). Videre fremstilles begrensningene i adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet (punkt 3). Det gis deretter en fellesbehandling av bestemmelsens unntak (punkt 4). Videre drøftes hvilket selskapsorgan som er kompetent til å inngå avtale om kreditt og sikkerhetsstillelse (punkt 5). Avslutningsvis foretas en gjennomgang av virkningen av at det er gitt kreditt eller stilt sikkerhetsstillelse i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (punkt 6).

¹⁷ Se Perland s. 563 og Werlauff s. 448.

¹⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192.

Som nevnt, avgrenses det i det følgende mot en videre behandling av særreglene i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-8, 8-9 og 8-10.

I redegjørelsen er følgende samlebetegnelser tidvis benyttet: (i) reglene om kreditt og sikkerhetsstillelse omtales som "lånebegrensningen", (ii) begrepene "gi kreditt" og "stille sikkerhet" gis fellesbetegnelsen "aksjonærlån", og (iii) aksjeselskap og allmennaksjeselskap blir benevnt med den generelle fellesbetegnelsen "selskap".

2 Lånebegrensningens virkeområde

2.1 Disposisjoner omfattet av lånebegrensningen

2.1.1 Innledning

Begrensningene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 gjelder selskapets adgang til å ”gi kreditt” eller ”stille sikkerhet”. Kreditt forutsetter enkelt sagt at et beløp skal tilbakebetales, mens ved sikkerhetsstillelse beholder selskapet selv eiendomsretten til eiendelene som stilles til disposisjon. I noen tilfeller kan en transaksjon som tilsynelatende er formet som kreditt eller sikkerhetsstillelse, i realiteten bære preg av en endelig formuesoverføring, slik at selskapets krav på motytelse er redusert helt eller delvis. Som eksempel på disposisjoner som bærer preg av slik ”endelig” formuesoverføring kan nevnes ettergivelse av gjeld eller lån med manglende eller lav rente. Transaksjonen eller det element som innebærer en endelig formuesoverføring vil her kunne anses som gave eller ”skjult” utbytte, og rammes av gave- eller utbyttereglene i stedet for aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.¹⁹ Kreditt og sikkerhetsstillelse etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 må avgrenses mot denne typen disposisjoner. Et spørsmål er derfor hvorvidt det foreligger et aksjonærlån, gave eller utbytte. Problemstillingen berøres avslutningsvis etter at det er gjort nærmere rede for begrepene ”gi kreditt” og ”stille sikkerhet”.

2.1.2 ”Gi kreditt”

2.1.2.1 Begrepet

Begrepet ”kreditt” er ikke nærmere definert i aksjelovgivningen. Etter ordlyden vil ”kreditt” stikkordsmessig kunne sies å foreligge dersom mottakeren blir eier av selskapets ytelse, og får henstand med betalingen eller motytelsen.²⁰ ”Kreditt” forutsetter således at ytelsen tilbakebetales, slik at selskapet får en fordring på mottaker tilsvarende kredittytelsen i tråd med markedsmessige vilkår.

¹⁹ Se Perland s. 563.

²⁰ Se Andenæs s. 474.

Aksjeloven 1976 § 12-10 første til femte ledd brukte begrepet "lån" i stedet for "kreditt". Ordlyden "kreditt" kan synes mer omfattende enn begrepet "lån". Mens begrepet "lån" hovedsakelig retter seg mot de tilfeller det foreligger avtalemessig grunnlag for kredittytelsen, omfatter begrepet "kreditt" etter pengekravsrettslig terminologi også øvrige grunnlag for disponering av andres midler, som for eksempel som følge av erstatning utenfor kontrakt. Formuleringene "gi" kreditt og "stille" sikkerhet innebærer imidlertid at selskapet må ha forpliktet seg ved en disposisjon.²¹ Det uttales i forarbeidene at det med begrepsforandringen ikke var ment å endre realiteten.²² Bestemmelsens virkeområde vil således trolig måtte begrenses til tilfelle hvor kreditten bygger på avtale.

Uttrykket "lån" ble i henhold til den tidligere aksjeloven 1976 § 12-10 ansett å omfatte pengelån og andre kreditter, men ikke utlån av gjenstander.²³ Overføres dette til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, innebærer det at loven omfatter for eksempel selskapets billån til en aksjeeier m.v., men ikke det tilfellet at selskapet erverver bilen for deretter å leie den ut til låntakeren mot betaling. Førstnevnte tilfelle utgjør også i større grad enn sistnevnte en risiko for selskapets egenkapital dersom låntaker ikke er i stand til å tilbakebetale lånet. Ved et brukslån har selskapet separatistrett overfor brukerens kreditorer, forutsatt at nødvendig individualisering foreligger. Dette reduserer selskapets risiko.²⁴ Dersom en aksjeeier m.v. i henhold til det nevnte eksempel låner en bil av selskapet, og lånet skal avvikles ved at låntakeren tilbakebetaler et beløp tilsvarende bilens verdi, er det mer usikkert om lånet omfattes av bestemmelsen. Her er det i realiteten tale om lån til eie. Etter dansk rett regnes en slik transaksjon som aksjonærlån.²⁵ For norsk retts vedkommende har det i teorien blitt antydnet at transaksjonen må regnes som et kjøp, eventuelt et utbytte dersom overdragelsen skjer til underpris.²⁶

²¹ Se Giertsen I s. 66.

²² Jfr. NOU 1992:29 s.178-179 og NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

²³ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192.

²⁴ Se Giertsen I s. 69.

²⁵ Se Neville s. 56.

²⁶ Se Bråthen II s. 10, som imidlertid åpner for at transaksjonen i visse tilfeller kan regnes som "kreditt".

Som eksempel på annen kreditt enn pengelån, kan nevnes det tilfellet at selskapet overfører verdipapirer eller andre formuesgoder, og avtaler med aksjeeier m.v. en fremtidig tilbakeføringsplikt i penger eller andre formuesgoder for øvrig.²⁷

Etter den tidligere aksjeloven 1976 § 12-10 ble også forskudd i et kontraktsforhold med en aksjeeier som medkontrahent, ansett for å være omfattet av lånebegrepet. Som eksempel på slikt forskudd kan nevnes at selskapet yter penger på forhånd, og skal først senere motta en vare eller tjeneste, eller at selskapet yter en vare eller tjeneste, mens vederlaget skal overføres senere.²⁸ Mye kan tyde på at en slik disposisjon vil være omfattet av begrepet "kreditt" i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Dersom forskuddet har tilknytning til selskapets virksomhet eller liknende, vil imidlertid unntaket for forretningsavtaler i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 kunne komme til anvendelse, (se nærmere punkt 4.2).

2.1.2.2 Typetilfeller

Nedenfor gjennomgås noen av de tilfeller hvor kreditt etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 kan tenkes å oppstå. Formuleringen "gi kreditt ... til fordel for" stiller ingen krav om at selskapets ytelse direkte må utbetales aksjeeieren m.v. Selskapet og aksjeeieren må derfor også kunne avtale at utbetaling skal skje til tredjeperson som på sin side igjen yter lån eller tjenester/varer til aksjeeieren.²⁹

"Kreditt" kan for det første blant annet forekomme der selskapet gir et nytt lån til en aksjeeier m.v. Slik kreditt kan blant annet oppstå ved en ordinær låneavtale, ved at selskapet selger varer eller tjenester til aksjeeieren på kreditt, eller at selskapet mot forskuddsbetaling kjøper varer eller tjenester av aksjeeier.

For det andre vil "kreditt" anses å foreligge dersom et eksisterende lån i selskapet økes. Det er mer usikkert om en ren konvertering av et lån som aksjeeieren tidligere har hatt i selskapet skal anses som "kreditt". I juridisk teori er det antydnet at i den grad det nye lånet

²⁷ Se Giertsen I s. 68.

²⁸ Se Giertsen I s. 69.

²⁹ Se Giertsen I s. 68.

avviker fra det foregående med hensyn til rente, tilbakebetalingstid og lignende, må det i hvert fall være omfattet av begrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.³⁰

Det antas videre at begrepet ”gi kreditt” omfatter det tilfelle at selskapet overtar et eksisterende krav mot en aksjeeier m.v. fra tredjemann. Som eksempel på dette kan nevnes at selskapet erverver en pantobligasjon utstedt av en aksjeeier m.v.³¹ Aksjeeieren blir her stilt på samme måte som om lånet ble ytet direkte fra selskapet. Plassering av frie midler i pantobligasjoner kan imidlertid være ledd i en forsvarlig formuesforvaltning. Unntak må derfor oppstilles for det tilfellet at ervervet av pantobligasjonen har karakter av en vanlig forretningsavtale, (se punkt 4.2).

For det fjerde, og på samme måte som ved kreditorskifte, kommer lånebegrensningen trolig også til anvendelse dersom en aksjeeier m.v. overtar et krav som selskapet allerede har mot en utenforstående.³² Hvis derimot selskapet kjøper en fordring på en utenforstående av aksjeeieren, antas ikke kreditt for å være gitt. Selv om det er fare for at fordringen blir misligholdt og selskapet på denne måten påtar seg en kredittrisiko, presterer overdrageren her sin motytelse i og med overdragelsen.³³

2.1.3 ”Stille sikkerhet”

2.1.3.1 Begrepet

Begrepet ”stille sikkerhet” er ikke nærmere definert i aksjelovgivningen. Den tidligere aksjeloven 1976 § 12-10 brukte begrepet ”sikkerhetsstillelse”. Det antas at rettskildene omkring denne bestemmelsen også vil kunne gi veiledning ved fortolkningen av begrepet ”stille sikkerhet”, (se punkt 1.2).

³⁰ Se Bråthen I s. 10-11.

³¹ Se Neville s. 56-57.

³² Se Aarbakke m.fl. s. 616 og Bråthen I s. 11.

³³ Se Andenæs s. 474.

Etter ordlyden vil det å ”stille sikkerhet” innebære at selskapet personlig eller gjennom eiendeler, yter sikkerhetsstillelse til fordel for en aksjeeier m.v. i forbindelse med et lån eller lignende. Garanti i form av personalsikkerhet forekommer eksempelvis dersom selskapet stiller seg ansvarlig ved siden av aksjeeier m.v. som søker kreditt, og kreditor kan holde seg til selskapets formue.³⁴ Personlig sikkerhetsstillelse kan blant annet også forekomme dersom selskapet påtar seg et alternativt ansvar med bakgrunn i et sikringsformål.³⁵ Garanti i form av realsikkerhet gir kreditor rett til å søke dekning i et eller flere nærmere angitte sikringsobjekter. Det er i juridisk teori antydnet at slik sikkerhetsstillelse kan foreligge selv om disposisjonen ikke har rettsvern, for eksempel dersom disposisjonen medfører at kreditor får tilgang til en enklere eller raskere dekningsmåte enn ved vanlig enkeltforfølgning.³⁶

Det antas at begrepet ”stille sikkerhet” ikke omfatter det tilfelle at selskapet avgir en negativ pantsettelseserklæring, det vil si at selskapet for eksempel avgir et løfte overfor kreditor om å ikke pantsette sine eiendeler.³⁷ Selv om selskapets negative pantsettelseserklæring innebærer en begrensning av selskapets handlefrihet, utgjør det ingen gjeldspost eller for øvrig en direkte økonomisk belastning, ettersom det kun vil være en avtalerettslig forpliktelse for selskapet.

Hvorvidt et forhold regnes som sikkerhetsstillelse dersom selskapet deltar i et ansvarlig selskap, eller har stilling som komplementar i et kommandittselskap, er behandlet av Justisdepartementets lovavdeling i tolkningsuttalelse av 31. mars 1978.³⁸ Uttalelsen gjelder direkte den tidligere aksjeloven 1976 § 12-10, men må kunne antas også å ha betydning i forhold til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Lovavdelingen uttaler her at ”den

³⁴ Jfr. Giertsen I s. 72.

³⁵ Jfr. Giertsen I s. 72.

³⁶ Se Giertsen I s. 73.

³⁷ Se eksempelvis Andenæs s. 475, Bråthen II s. 19 og Giertsen I s. 73-74.

³⁸ Se JDLOV 1978 inntatt i Matheson/Woxholth s. 230.

omstendighet at et aksjeselskap deltar i et ansvarlig selskap o.l. og derved påtar seg et ansvar overfor dette selskapets kreditorer som går ut over det hvert selskaps medlem etter det interne forhold skal være ansvarlig for, ikke kan regnes som sikkerhetsstillelse i forhold til § 12-10". I uttalelsen tas det imidlertid forbehold for det tilfelle hvor aksjeselskapets deltakelse i det ansvarlige selskap ikke er forretningsmessig betinget ut fra aksjeselskapets interesser, men hvor realitetene er å skaffe et finansielt grunnlag for virksomheten som drives av en eller flere aksjeeiere.

2.1.3.2 Tidspunktet for sikkerhetsstillelsen

Et spørsmål er på hvilke tidspunkter begrensningen i adgangen til å stille sikkerhet gjelder. Ordlyden "stille sikkerhet" viser i utgangspunktet ikke til noe bestemt tidspunkt. Etter ordlyden kan således sikkerhetsstillelse i forbindelse med både tidligere og fremtidige lån, samt sikkerhet uten direkte sammenheng med noen låneavtale, rammes.

Det må i alle fall være klart at sikkerhetsstillelse som etableres i forbindelse med opptak av et lån m.v. (som garantien skal sikre), er omfattet av begrensningen. I praksis og juridisk teori er det lagt til grunn at også sikkerhetsstillelse for allerede eksisterende lån, herunder at selskapet overtar et formuesobjekt som allerede tjener som sikkerhet for aksjeeierens m.v. forpliktelser, er omfattet av begrensningen.³⁹ Dette kom til uttrykk i Høyesteretts kjennelse i Rt. 1992 s. 742. Her hadde selskapet ervervet en eiendom med påhvilende panterett fra aksjeeieren som denne igjen hadde stilt som sikkerhet for lån fra tredjeperson. Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte i denne forbindelse at det forhold at selskapet ikke fikk hjemmel til eiendommen, i seg selv ikke var til hinder for at det forelå "sikkerhetsstillelse" fra selskapets side i relasjon til bestemmelsen i aksjeloven 1976 § 12-10 (1).

2.1.3.3 Sikkerhet for selskapets egne forpliktelser

Vilkåret "stille sikkerhet" må avgrenses mot sikkerhetsstillelse for selskapets egne forpliktelser. Dersom en aksjeeier m.v. stiller sikkerhet for selskapets lån, og selskapet

³⁹ Se Rt. 1992 s. 742, Aarbakke m.fl. s. 616 og Bråthen II s. 20.

igjen stiller sikkerhet for vedkommendes regresskrav mot selskapet, taler både ordlyden og bestemmelsens formål mot at forholdet rammes av begrensningen. Dette er også lagt til grunn av Justisdepartementets lovavdeling i tolkningsuttalelse av 25. mars 1986.⁴⁰

Sikkerhetsstillelsen vil i et slikt tilfelle ikke gjelde aksjeeierens forpliktelse, men derimot et regresskrav aksjeeieren m.v. har i selskapet som i realiteten har oppstått som en følge av selskapets eget lån. Det er således ikke aksjeeierens, men selskapets forpliktelser som sikres.⁴¹

En litt annen variant kan tenkes dersom en aksjeeier m.v. tar opp et lån i eget navn, men på vegne av- og for selskapets regning, typisk fordi aksjeeierens kredittverdighet er større enn selskapets. Dersom selskapet stiller sikkerhet, kan dette ikke omfattes av begrensningen. I realiteten stiller jo selskapet her sikkerhet for sitt eget lån. Dette var saksforholdet i Rt. 1997 s. 840. Her hadde et morselskap tatt opp et lån som datterselskapet hadde stilt sikkerhet for. Midlene ble deretter lånt ut fra morselskapet til datterselskapet. Realiteten var således reelt sett en sikkerhetsstillelse som datterselskapet gjorde for eget lån. Høyesterett kom derfor til at datterselskapets sikkerhetsstillelse for morselskapets lån ikke ble rammet av aksjeloven 1976 § 12-10.

2.1.4 Grensen mot formuesoverføringer som bærer preg av gave eller utbytte

2.1.4.1 Formuesoverføring som bærer preg av gave

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-6 regulerer selskapets adgang til å gi gaver. Det følger av § 8-6 (1) og (2) at leilighetsgaver, samt gaver til allmennyttig eller liknende formål, under visse omstendigheter kan ytes uten hensyn til størrelsen på den frie egenkapital. Andre gaver må ligge innenfor rammen av de midler som kan benyttes til utdeling av utbytte, jfr. § 8-6 (3). (Det vises til punkt 3.3 for nærmere beskrivelse av begrepet "fri egenkapital" og utbyttebegrepet.)

⁴⁰ Jfr. JDLOV 1986 inntatt i Matheson/Woxholth s. 231-232.

⁴¹ Jfr. JDLOV 1986 inntatt i Matheson/Woxholth s. 232.

Grensedragningen mellom gaver og aksjonærlån vil etter min oppfatning særlig være aktuell dersom en ytelse ligger utenfor den frie egenkapital og mottakeren av ytelsen tilhører personkretsen omfattet av lånebegrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Som eksempel kan nevnes overføring til en veldedig organisasjon som også er aksjeeier i selskapet, men som ikke er omfattet av unntakene for konsernforhold, (se punkt 4.3). Dersom ytelsen ligger utenfor den frie egenkapital, vil aksjeeieren og selskapets styre (eventuelt generalforsamling) kunne ønske å påberope seg at transaksjonen hører under aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-6 (1) eller (2).

Et minstevilkår for at en transaksjon til aksjeeier skal kunne anses som ”gave” er at ”gaven” ikke er begrunnet i aksjebesittelsen.⁴² Hvorvidt man står overfor en gave eller et lån, må videre bero på hva betingelsene for ytelsen tilsier.⁴³ Dersom det er meningen at ytelsen i sin helhet skal tilbakebetales, er det forholdsvis klart at man står overfor et aksjonærlån. At mottakeren har ytet et visst vederlag, utelukker imidlertid ikke at det kan foreligge en gave, dersom det er klart misforhold mellom ytelsens verdi og selskapets ytelse også ellers fremstår som en gave.⁴⁴ Finner man for øvrig det klart at ytelsen ikke skal tilbakebetales i sin helhet, står man (som nevnt innledningsvis i punkt 2.1.1), ikke overfor et aksjonærlån. Her vil i så fall gaveregelen måtte avgrenses mot utdelingsreglene, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 3-6 flg. Det vil falle utenfor oppgavens tema å gå nærmere inn på dette.

2.1.4.2 Formuesoverføring som bærer preg av utbytte

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 flg. regulerer selskapets adgang til å utdele utbytte. I motsetning til visse gaver, er utgangspunktet at utbytte, på samme måte som aksjonærlån, må ligge innenfor rammen av den frie egenkapital. Enkelte transaksjoner er imidlertid

⁴² Se Aarbakke m.fl. s. 609, samt Bråthen III s. 28.

⁴³ Jfr. Bråthen II s. 13.

⁴⁴ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 609.

unntatt fra begrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, slik som visse konserninterne transaksjoner m.v. (nærmere omtalt i punkt 4). For slike disposisjoner vil ikke størrelsen på utbytteutbetaling være avgjørende for det beløp som kan benyttes til kreditt- og sikkerhetsstillelse. I et forsøk på å omgå begrensningene i adgangen til å utdele utbytte etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1, kan det således for eksempel hende at selskapets utbytteutbetaling er ”maskert” som et konserninternt lån omfattet av unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2.

Grensedragningen mellom aksjonærlån og utbytte har for øvrig generelt betydning for hvilket selskapsorgan som skal godkjenne transaksjonen. Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-2 er det generalforsamlingen som treffer beslutning om utdeling av utbytte, mens avgjørelsen om å gi kreditt eller stille sikkerhet normalt anses å falle inn under styrets forvaltningsansvar, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 6-12, (se imidlertid punkt 5). Grensen mellom kreditt og sikkerhetsstillelse på den ene side og utbytte på den annen, har blant annet også betydning i den forstand at plikten til å tilbakeføre et ulovlig utbytte må bedømmes ut fra aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-7, mens ulovlig kreditt og sikkerhetsstillelse vil måtte vurderes ut fra aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11, (se punkt 6.2).

På samme måte som ved gaver, vil spørsmålet om det foreligger utbytte eller aksjonærlån være avhengig av hva betingelsene for ytelsen tilsier. Det sentrale kjennetegn ved et lån er at det skal betales tilbake til långiver. Et lån kan således bli omklassifisert til et utbytte dersom det ved utbetalingen må regnes med at beløpet ikke skal eller vil bli tilbakebetalt.⁴⁵

Grensen mellom lån og utbytte har i forholdsvis stor utstrekning blitt berørt i skatterettslig sammenheng. Dommen inntatt i Rt. 1998 s. 383 gjaldt avgrensningen av et skattefritt lån mot skattepliktig lønn. Høyesterett kom imidlertid med uttalelser som kan være av betydning for grensen mellom utbytte og aksjonærlån. Retten la blant annet vekt på at et

⁴⁵ Jfr. Bråthen II s. 12.

låneforhold normalt må kunne etterspores ved at det foreligger en skriftlig låneavtale eller annen skriftlig dokumentasjon om lånet, at den som har mottatt utbetaling personlig hefter for beløpet, og at avtalen inneholder informasjon om når tilbakebetaling skal finne sted. Det er også i Lignings-ABC 2006 opplistet en rekke momenter av betydning for grensedragningen mellom utbytte og aksjonærlån.⁴⁶ Som eksempel kan nevnes følgende momenter: (i) om det forelå en skriftlig låneavtale med avtalt lånebeløp på tidspunktet for utbetalingen, (ii) om det er protokollert noe om lånet i styreprotokollen, (iii) om låneavtalen er reell og etterleves, (iv) om det er stilt sikkerhet for lånet, (v) om det er avtalt tilbakebetalingsbetingelser som er overholdt, (vi) om det er avtalt renter som er betalt, (vii) hvordan selve utbetalingen av lånet er bokført, (viii) om utbetalingen av midlene er skjedd i en samlet sum, (ix) hvorvidt aksjeeieren m.v. har en økonomisk mulighet til å tilbakebetale lånet med midler fra andre kilder enn selskapet og (x) om lånet er gått med til å finansiere vanlig privatforbruk eller til å erverve større formuesobjekter som bolig eller liknende. I forhold til det sistnevnte moment har det imidlertid i juridisk teori tidligere vært antydning at dette neppe kan tillegges særlig vekt.⁴⁷

Selv om det ikke er gitt at det er fullstendig sammenheng mellom den selskapsrettslige og skatterettslige bedømmelsen, kan de skatterettslige momentene nevnt ovenfor ha betydning for den selskapsrettslige klassifiseringen.⁴⁸ Skal det antydes et samlet sentralt holdepunkt i selskapsrettslig sammenheng, er min oppfatning at prevensjonshensyn tilsier at det på transaksjonstidspunktet i alle fall bør foreligge en reell, skriftlig låneavtale på markedsmessige vilkår, med en tilbakebetalingsplan som det kan dokumenteres at (vil) etterleves.

⁴⁶ Se Lignings-ABC 2006 s. 702.

⁴⁷ Se Gjems-Onstad s. 534.

⁴⁸ Se også eksempelvis LB 1998 s. 2186 der det motsatt ble uttalt at den selskapsrettslige klassifiseringen avgjort trakk ”i retning av en kritisk skatterettslig vurdering av lånene”.

2.2 Personkrets omfattet av lånebegrensningen

2.2.1 Innledning

Begrensningene i et aksjeselskaps adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet gjelder kun en nærmere angitt personkrets. Etter ordlyden i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (1) og (2) gjelder lånebegrensningen som hovedregel en aksjeeier, noen av aksjeeierens nærstående, aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern eller noen av dennes nærstående. Felles for denne gruppen er at den helt eller delvis, står i et tilknytningsforhold til det selskap hvis kapital man vil hindre at utnyttes til en for selskapet og kreditorene ugunstig måte. Selskapet og dets kreditorer beskyttes således blant annet mot at en dominerende aksjeeier m.v. utnytter sin innflytelse i selskapet til å oppnå gunstig kreditt og sikkerhetsstillelse som igjen kan påføre selskapet en økonomisk risiko.

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (1) og (2) rammer de lege lata også personer med forholdsvis fjern tilknytning til det långivende selskapet. Begrensningene omfatter for eksempel låntaker E som er bror til D som er samboer med C som er aksjeeier i selskapet B som er i konsern med det långivende selskapet A. På grunn av den noe fjernere tilknytningen kan det reises spørsmål ved om det virkelig er noen reell fare for at disse benytter, eller har anledning til å benytte, sin innflytelse i selskapet på selskapets og kreditorenes bekostning.

Hovedreglene omkring personkretsens rekkevidde presiseres i det følgende. Unntak behandles i punkt 4.3 flg.

2.2.2 "Aksjeeier eller noen av aksjeeierens nærstående"

2.2.2.1 Aksjeeier

Begrensningene i et aksjeselskaps adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet gjelder for det første overfor en "aksjeeier". Så vel en norsk som utenlandsk, fysisk eller juridisk person, kan være "aksjeeier".

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 oppstiller ingen krav til hvor stor andel av aksjene en aksjeeier må eie. Som utgangspunkt er det å eie én aksje tilstrekkelig til at begrensningene i

adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet kommer til anvendelse.⁴⁹ Bestemmelsen får imidlertid som hovedregel verken anvendelse på fremtidige eller tidligere aksjeeiere.⁵⁰ Selskapet står derfor uten hinder av begrensningene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, normalt fritt til å gi kreditt eller stille sikkerhet i tiden før et aksjeerwerb.

Det har i juridisk teori vært diskutert hvorvidt unntak må oppstilles med hensyn til kreditt og sikkerhet til fordel for en opsjonsinnehaver.⁵¹ På den ene side har det vært hevdet at hensynet til å forhindre omgåelser taler for at opsjonsinnehavere bør være omfattet av lånebegrensningen. På den annen side har det blant annet vært anført at bestemmelsens ordlyd, formål og hensynet til en praktisk gjennomføring taler for det motsatte resultat. Uavhengig av det ene eller det annet standpunkt, må det uansett i alle tilfeller gjøres unntak for den situasjon at kreditten eller sikkerheten ytes direkte i forbindelse med erwerb av rett til å erverve aksjer i selskapet eller i selskapets morselskap, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-10.

For kreditt eller sikkerhet stilt etter aksjeerwerbet gjelder utbyttebegrensningen og kravet til betryggende sikkerhet. Avhender låntakeren aksjene, bortfaller for øvrig begrensningen igjen. Det avgjørende blir derfor å fastsette fra hvilket tidspunkt stillingen som "aksjeeier" inntreer og opphører.

Etter ordlyden regulerer ikke aksjeloven/allmennaksjeloven direkte skjæringspunktet for en persons inn- og uttrede av stillingen som "aksjeeier". Lovene oppstiller imidlertid tidspunkter for når en aksjeeier kan utøve aksjeeierrettigheter, samt når rettighetene opphører. Reglene om aksjonærlån skal som sagt hovedsakelig forhindre at aksjeeiere m.v. utnytter sin posisjon i selskapet på selskapets og kreditorenes bekostning. En aksjeeier øver i utgangspunktet innflytelse i selskapet gjennom sin stemmerett på generalforsamlingen, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 5-1 flg. Dette taler for at erverver og avhenders inn- og uttrede av stillingen som "aksjeeier" i relasjon til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, i stor grad bør være sammenfallende med adgangen til å utøve aksjeeierrettigheter etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 4-2.

⁴⁹ Jfr. Bråthen II s. 20.

⁵⁰ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 617 og Giertsen I s. 103.

⁵¹ Se Bråthen II s. 21 og 22.

Det følger av aksjeloven § 4-2 (1) at en person i et aksjeselskap kan utøve aksjeeierrettigheter ved innføring av ervervet i aksjeeierboken, eller når ervervet er meldt og godtgjort uten at det hindres på grunn av omsetningsbegrensninger etter vedtektene eller loven. Et liknende vilkår er oppstilt i allmennaksjeloven § 4-2 (1). Etter bestemmelsen kan en person i et allmennaksjeselskap utøve aksjeeierrettigheter ved innføring i aksjeeierregisteret, eller når ervervet er meldt og godtgjort, forutsatt at det ikke foreligger omsetningsbegrensninger i selskapets vedtekter. En aksjeeier kan imidlertid ikke omgå reglene om kreditt og sikkerhetsstillelse ved å unnlate å melde sitt aksjeerverv. En avtale om at det er skjedd et aksjeerverv må her være tilstrekkelig.⁵²

Med hensyn til tidspunktet for når rettighetene som aksjeeier opphører, følger det av aksjeloven § 4-2 (2) at avhenderen kan utøve rettigheter som aksjeeier forutsatt at disse ikke er gått over på erververen. Avhenderens rettigheter opphører således først ved overgang til erververen. Etter allmennaksjeloven § 4-2 (2) kan erververen og avhenderen avtale at avhenderen kan utøve slike rettigheter under samme forutsetning. I så fall vil opphør antas å foreligge på det tilsvarende tidspunkt som i aksjeselskap. I mangel av avtale som nevnt, vil rettighetene opphøre når avhenderen har mistet sin reelle aksjonærinteresse.⁵³

2.2.2.2 Noen av aksjeeierens nærstående

Begrensningene i adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet gjelder også overfor aksjeeierens "nærstående". I forarbeidene til aksjeloven 1976 § 12-10 er det tilsvarende unntaket for nærstående begrunnet med et ønske om å hindre omgåelse.⁵⁴ Hvem som regnes som en aksjeeiers nærstående er nærmere presisert i legaldefinisjonen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1).

⁵² Jfr. Bråthen II s. 21.

⁵³ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 168.

⁵⁴ Se Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192.

Som nærstående etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 1-4 regnes personer med tilknytning til den fysiske person som aksjeeier. Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 1 regnes som nærstående aksjeeierens ektefelle og person som bor sammen med aksjeeier i "ekteskapsliknende forhold". Både samboere og de som lever i et registrert partnerskap er omfattet av begrepet "ekteskapsliknende forhold".⁵⁵ Som nærstående regnes også slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje, som for eksempel foreldre og barn, og aksjeeierens søsken, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 2. Det følger av ordlyden, samt av forarbeidene, at det med slektning her primært menes biologiske slektninger.⁵⁶ Bestemmelsen utvider nærståendebegrepet til også å omfatte slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje og søsken av aksjeeierens ektefelle, samboer eller partner, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 3. Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 4 regnes videre ektefelle, samboer eller partner av aksjeeierens slektning i rett oppstigende eller nedstigende linje, som for eksempel "stemor"/"stefar" og svigerbarn, som nærstående.⁵⁷ Det samme gjelder ektefelle, samboer eller partner av aksjeeierens søsken, altså svoger/svigerinne.

Som nærstående etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 5 regnes "selskap" med tilknytning til den fysiske eller den juridiske person som aksjeeier. Med "selskap" menes alle typer selskaper og ikke bare aksjeselskaper.⁵⁸ Etter nr. 5 regnes et selskap som nærstående dersom aksjeeieren selv (fysisk/juridisk), eller den fysiske aksjeeiers nærstående i henhold til nr. 1-4, har slik "bestemmende innflytelse" (i selskapet) som nevnt i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (2).

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (2) annet punktum nr. 1 og 2 oppstiller to former for innflytelse som alltid skal regnes for "bestemmende innflytelse". Dette gjelder for det første hvis vedkommende

⁵⁵ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.1.2.

⁵⁶ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.1.2.

⁵⁷ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 101.

⁵⁸ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.1.2.

eier så mange aksjer eller andeler i et annet selskap at de representerer flertallet av stemmene i det andre selskapet, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (2) annet punktum nr. 1. Som eksempel kan nevnes et selskap som er heleid av aksjeeieren eller aksjeeierens ektefelle. Videre skal det alltid regnes som bestemmende innflytelse hvis vedkommende har "rett" til å velge eller avsette "et flertall" av medlemmene i det andre selskapets styre, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (2) annet punktum nr. 2. Slik "rett" kan eksempelvis følge av vedtekter (jfr. imidlertid aksjeloven § 6-3 (3) som fastslår at mer enn halvparten av styrets medlemmer skal velges av generalforsamlingen), aksjonæravtale eller andre avtaler. "Flertall" må forstås som mer enn halvparten av styremedlemmene.⁵⁹

Selv om et forhold ikke omfattes av annet punktum nr. 1 eller 2, kan det likevel foreligge en relevant "bestemmende innflytelse" etter første punktum.⁶⁰ Som eksempel på slik "bestemmende innflytelse" kan nevnes at vedkommende gjennom aksjer eller avtale er sikret den innflytelse over det annet selskap som i alminnelighet er forbundet med rådigheten over stemmeflertallet.⁶¹

Det er i juridisk teori til en viss grad vært uttrykt tvil om nærståendebegrepet i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 5 kan tolkes utvidende i forhold til det som klart følger av ordlyden.⁶²

Spørsmålet er eksempelvis om lånebegrensningen skal gjelde selskap C, dersom långiver A har bestemmende innflytelse i selskap B, som igjen har bestemmende innflytelse i selskap C. Et annet spørsmål er om bestemmelsen kan tolkes slik at B som etter loven er nærstående til A, også har A til sin nærstående, for eksempel hvorvidt selskap A skal regnes som Bs nærstående, når A har bestemmende innflytelse over selskap B.

Det er usikkert hvorvidt man etter gjeldende rett kan innfortolke slike tilfeller i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-5 (1) nr. 5. Det kan på den ene side anføres at bestemmelsen lett kan virke vilkårlig dersom man kun begrenser den til tilfelle som klart omfattes av ordlyden.⁶³ På den annen side kan lovgivers detaljerte angivelse tyde på at man bør holde seg til en streng ordlydsfortolkning. Det at ordlyden allerede favner om en vid personkrets, (se punkt 2.2.1), støtter også opp om dette synspunkt.

⁵⁹ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 96.

⁶⁰ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.1.2.

⁶¹ Jfr. Aarbakke m.fl. s. 93.

⁶² Se Andenæs s. 35.

⁶³ Jfr. Andenæs s. 35.

2.2.3 "Aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern eller noen av dennes nærstående"

Begrensningene i adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet gjelder som hovedregel også overfor en aksje- eller andelseier i annet selskap i samme konsern, samt i forhold til nærstående av en slik aksje- eller andelshaver.

Begrepet "andelseier" er ikke direkte definert i selskapslovgivningen. Ordlyden "andelseier" sett i sammenheng med begrepet "aksjeeier" tyder på at det med "andelseier" menes den som eier en andel i et selskap som ikke er organisert som et aksjeselskap eller allmennaksjeselskap, som for eksempel et ansvarlig selskap eller kommandittselskap.⁶⁴

En slik tolkning er også i overensstemmelse med konserndefinisjonen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 jfr. § 1-4 (1) som ikke bare gjelder konsernforhold mellom aksjeselskaper/allmennaksjeselskaper, men også mellom aksjeselskap/allmennaksjeselskap og datterselskaper av annen art, så lenge morselskapet som konsernspiss er et aksjeselskap/allmennaksjeselskap.⁶⁵ (Er imidlertid konsernspissen et ansvarlig selskap eller kommandittselskap, kommer selskapslovens konsernbestemmelser til anvendelse, jfr. selskapsloven § 1-2 (2) og (3).)⁶⁶

Lånebegrensningen vil således blant annet kunne komme til anvendelse på kreditt eller sikkerhetsstillelse til fordel for en andelseier i et ansvarlig selskap som inngår i konsern med det långivende aksjeselskap/allmennaksjeselskap.

Hvorvidt selskapene inngår i "samme konsern" må avgjøres på bakgrunn av konserndefinisjonen i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 1-3 og 1-4. Mens aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 gir en hoveddefinisjon av begrepet "konsern", utvider aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 begrepet ytterligere.

⁶⁴ Jfr. også JDLOV 1982 inntatt i Matheson/Woxholth s. 189 forutsetningsvis, samt Andenæs s. 31.

⁶⁵ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.1.2. Jfr. Aarbakke m.fl. s. 92.

⁶⁶ Se Lov av 21. juni 1985 nr. 83. Se Andenæs s. 31.

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (1) at et mor- og datterselskap til sammen utgjør et konsern. Definisjonen av morselskap gis i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (2), mens definisjonen av datterselskap følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3 (3). Et aksjeselskap/allmennaksjeselskap er et morselskap hvis det på grunn av avtale, eller som eier av aksjer eller selskapsandeler, har ”bestemmende innflytelse” over det annet selskap. Med hensyn til begrepet ”bestemmende innflytelse” vises det til punkt 2.2.2.2. Et aksjeselskap/allmennaksjeselskap er et datterselskap hvis det er undergitt slik ”bestemmende innflytelse” som nevnt i § 1-3 (2).

Aksjeloven gjelder som hovedregel bare for norske aksjeselskaper, mens allmennaksjeloven gjelder for norske allmennaksjeselskaper. Det er derfor i utgangspunktet en forutsetning at morselskapet er et norsk aksjeselskap/allmennaksjeselskap for at man skal ha å gjøre med et konsern i aksjelovens/allmennaksjelovens forstand.⁶⁷ Det følger imidlertid av aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (1) at regelen i § 8-7 også kommer til anvendelse på et aksjeselskap eller allmennaksjeselskap der morselskapet henholdsvis er et allmennaksjeselskap eller aksjeselskap. Videre gir aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (2) første punktum reglene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (1), (2) og (4) også anvendelse på datterselskaper med utenlandsk morselskap. Dette gjelder med modifikasjoner også for konsernunntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2, (se nærmere omtale i punkt 4.3.1).

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (2) oppstiller ingen regel om at unntaket for forretningsavtaler i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 kommer til anvendelse på datterselskaper med utenlandsk morselskap. I den utstrekning konsernunntaket i § 8-7 (3) nr. 2 kommer til anvendelse på utenlandske selskaper, konsumeres imidlertid unntaket for forretningsavtaler slik at også denne type avtaler unntas fra lånebegrensningen, (se punkt 4.1).

Med hensyn til begrepet ”aksjeeier” og hvem som regnes som en aksje- eller andelseiers ”nærstående” vises det til gjennomgangen foran.

⁶⁷ Jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8.

3 Lånebegrensningens innhold

3.1 Innledning

For transaksjoner som etter det overstående er omfattet av bestemmelsen, oppstiller aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (1) to begrensninger i adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet. For det første må kreditten som gis eller sikkerheten som stilles ligge ”innenfor rammen av de midler selskapet kan benytte til utdeling av utbytte”.

Transaksjonen må med andre ord ligge innenfor selskapets ”frie egenkapital”, (se nærmere punkt 3.3.3). I tillegg må det være stilt ”betryggende sikkerhet” for selskapets krav på tilbakebetaling eller tilbakesøking.

3.2 Tidspunktet for vurderingen

Ordlyden ”gi” kreditt og ”stille” sikkerhet kan tyde på at det er forholdene på disposisjonstidspunktet som er avgjørende for vurderingen av hvorvidt kreditten eller sikkerheten ligger innenfor selskapets frie egenkapital, og om kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøking er betryggende sikret. Dette er også forutsatt i forarbeidene.⁶⁸ Her uttales at ”det avgjørende for om lånet er lovlig, er selskapets stilling på det tidspunktet lånet gis”.⁶⁹ En etterfølgende forverring i selskapets formuesstilling vil derfor som utgangspunkt ikke gjøre lånet ulovlig.⁷⁰

Lovgivningen er på dette punkt endret i forhold til den tidligere aksjeloven 1976 § 12-10, som krevde at vilkårene til enhver tid måtte være oppfylt. Regelen hadde den følge at et lån som opprinnelig var lovlig, senere kunne bli ulovlig på grunn av utviklingen i selskapet. Dersom selskapets egenkapital ble redusert, måtte således også lånet reduseres eller avvikles.⁷¹

⁶⁸ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2 og Ot.prp. nr. 23 (1996-97) s. 46 med videre henvisning til Ot.prp. nr. 36 (1993-94) s. 65.

⁶⁹ Jfr. Ot.prp. nr. 36 (1993-94) s. 155.

⁷⁰ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

⁷¹ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192.

I juridisk teori er det antydnet at disposisjonstidspunktet må være det tidspunkt låneavtalen blir bindende for selskapet.⁷² Ved omorganisering av kreditt og sikkerhetsstillelse, anses det avgjørende tidspunktet for lovligheten å være selskapets stilling da lånet ble gitt eller sikkerheten stilt.⁷³

Det må gjøres noen presiseringer i forhold til hovedregelen om at det er forholdene på disposisjonstidspunktet som avgjør transaksjonens lovlighet. For det første må det presiseres at en kredittavtale som omfattes av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, vil begrense utbyttegrunnlaget i sin helhet så lenge avtalen løper, (se punkt 3.3.3). For det andre vil det avgjørende med hensyn til kravet om ”betryggende sikkerhet” være hva som på disposisjonstidspunktet fremsto som tilstrekkelig til å sikre et fremtidig krav på tilbakebetaling eller tilbakesøking. Det er altså ikke nok kun å konstatere at sikkerheten på transaksjonstidspunktet tilsvarer selskapets ytelse. Man må foreta en aktsomhetsvurdering av hvorvidt det er sikkert eller overveiende sannsynlig at sikkerheten er tilstrekkelig til at den vil gi full dekning for selskapets fordring.⁷⁴ Dersom disposisjonen lå innenfor den frie egenkapital på disposisjonstidspunktet og sikkerheten etter en aktsomhetsvurdering framsto som ”betryggende”, er det imidlertid som nevnt uten betydning for disposisjonens gyldighet at forholdene senere skulle endre seg på en måte som gjør at ytelsen ikke lenger tilfredsstiller vilkårene.⁷⁵ (På den annen side er det antatt at en etterfølgende utvikling ikke vil reparere den omstendighet at kreditten eller sikkerheten lå utenfor den frie egenkapital eller ikke var betryggende sikret på disposisjonstidspunktet.)⁷⁶

⁷² Se Bråthen II s. 32.

⁷³ Jfr. Bråthen II s. 31-32.

⁷⁴ Jfr. Bråthen II s. 31.

⁷⁵ Jfr. Ot.prp. nr. 23 (1996-97) s. 46 med videre henvisning til Ot.prp. nr. 36 (1993-94) s. 65.

⁷⁶ Se Aarbakke m.fl. s. 619.

3.3 "Innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte"

3.3.1 Innledning og begrunnelse

Begrensningene i et selskaps adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v. innebærer som nevnt for det første at kreditten eller sikkerheten må ligge innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte.

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-6 (1) at utdeling fra selskapet bare kan skje etter reglene om "utbytte, kapitalnedsetting, fusjon eller fisjon av selskaper, og tilbakebetaling etter oppløsning". I bestemmelsens annet ledd gis det en definisjon av begrepet "utdeling". Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-6 (2) regnes "enhver overføring av verdier som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode" som utdeling. Ren kreditt eller sikkerhetsstillelse fra selskapet som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode omfattes etter ordlyden ikke av utdelingsbegrepet. Her foreligger det i utgangspunktet ingen varig verdioverføring (forutsatt at kreditten ikke er et "maskert utbytte", jfr. punkt 2.1.4.2), ettersom låntaker har en tilbakebetalingsplikt. Kreditt og sikkerhetsstillelse innebærer derfor ikke en direkte svekkelse av kapitalen i selskapet. Lovgiver har likevel, ved å henvise til utbyttereglene, underlagt kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for aksjeeier m.v. de samme begrensninger som om man sto overfor en "utdeling".

Den legislative begrunnelse for denne bestemmelse kan til en viss grad være vanskelig å se.⁷⁷ Som tidligere nevnt i punkt 1.2, er det antatt at EU-retten ikke inneholder noen plikt for EØS-stater å ha noen bestemmelse av denne type. I juridisk teori er det hevdet at begrunnelsen for henvisningen til utbyttereglene må søkes i ønsket om å hindre omgåelse

⁷⁷ Slik også Perland s. 563.

av utdelingsreglene.⁷⁸ Det vises i denne forbindelse for øvrig til gjennomgangen innledningsvis i punkt 1.1.3 om de generelle hensyn bak aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.

3.3.2 Henvisningens rekkevidde

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 gir regler for hva som kan utdeles som utbytte. Et spørsmål er om lovgiver med formuleringen ”innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte” har ment å gi § 8-1 anvendelse i sin helhet, slik at for eksempel også kravet i § 8-1 (4) om at utbyttet (herunder kreditten eller sikkerheten) må være ”forenlig med forsiktig og god forretningsskikk, under tilbørlig hensyn til tap som måtte være inntruffet etter balansedagen, eller som må ventes å inntreffe” kommer til anvendelse, eller om henvisningen bare gjelder visse deler av bestemmelsen.

Formuleringen ”innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte” gir i seg selv etter min oppfatning, ingen klare holdepunkter. På den ene side kan det bemerkes at dersom lovgiver hadde ønsket å gi hele § 8-1 anvendelse, kunne det være vel så hensiktsmessig å henvise direkte til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1, framfor å benytte en slik generell formulering. På den annen side gir formuleringen heller ikke presise holdepunkter for at henvisningen bare gjelder enkelte deler av § 8-1.

Så vidt vites gir heller ikke forarbeidene noe direkte svar på dette spørsmål. Lovgiver uttaler imidlertid i forhold til tidspunktet for når kravene til utbyttegrensen og betryggende sikkerhet må foreligge at ”[a]dgangen til å yte kreditt m.v. er uansett undergitt de samme materielle begrensningene som adgangen til å foreta utbytteutdeling”.⁷⁹ Dette kan tyde på at det med formuleringen ”innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte”, er meningen å henvise til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 i sin

⁷⁸ Se blant annet Andenæs s. 473.

⁷⁹ Se Ot.prp. nr. 23 (1996-97) s. 46.

helhet. Hensynet til klarhet og god sammenheng i lovgivningen taler også for et slikt resultat. Et tilsvarende standpunkt har vært lagt til grunn i juridisk teori.⁸⁰

I mangel av andre tungtveiende holdepunkter legges det til grunn for den videre fremstilling at formuleringen ”innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte” innebærer en henvisning til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 i sin helhet.

3.3.3 Begrensningens betydning for adgangen til å gi kreditt og stille sikkerhet

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 oppstiller tre kumulative vilkår for at selskapet kan beslutte å utdele utbytte. Disse vilkårene må således også være oppfylt for at selskapet i utgangspunktet skal ha adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v.

Det følger for det første av § 8-1 (1) at selskapet må ha en egenkapital i henhold til den senest godkjente balanse som etter visse fradrag overstiger aksjekapitalen og visse bundne fond.⁸¹ For det annet må selskapet ha en egenkapital som etter balansen overstiger ti prosent av balansesummen, jfr. § 8-1 (2). Det følger til slutt av § 8-1 (3) og (4) at det i det beløp som etter det ovenstående kan være gjenstand for utbytte, herunder også kreditt og sikkerhetsstillelse, må gjøres fradrag for tap som måtte være inntruffet etter balansedagen, eller som må forventes å ville inntreffe.

Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (3) regnes egenkapital som kan utdeles som utbytte etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (1) og (2) (uten å følge fremgangsmåten etter §§ 12-4 og 12-6) som selskapets ”frie egenkapital”. Lovens system går ut på at når den frie egenkapitalen ”benyttes” til å utdele et eventuelt utbytte, gi kreditt eller stille sikkerhet etc., begrenses adgangen til å foreta ytterligere disposisjoner som etter loven må

⁸⁰ Se blant annet Andenæs s. 476 og Aarbakke m.fl. s. 618.

⁸¹ Se Aarbakke m.fl. s. 591.

ligge innenfor fri egenkapital.⁸² Den frie egenkapital kan etter forarbeidenes formulering ses som en ”gitt kilde som reduseres hver gang selskapet foretar disposisjoner som etter loven må ligge innenfor rammene av fri egenkapital”.⁸³ Begrensningen gjelder både innenfor ett og samme regnskapsår og for senere år.⁸⁴ (Med regnskapsår forstås transaksjoner som foretas før 31. desember samme år, med mindre selskapet har avvikende regnskapsår.)⁸⁵ Dersom selskapet eksempelvis yter et lån tilsvarende 20 prosent av den frie egenkapital, kan derfor bare de resterende 80 prosent benyttes til utdeling av utbytte eller til ny kreditt og sikkerhetsstillelse det samme år. Dette vil også gjelde for neste regnskapsår dersom balansen for øvrig er helt uberørt, noe som imidlertid antas å være lite praktisk. Ved overgang fra ett regnskapsår til et annet reguleres derfor denne reduksjonen i utgangspunktet gjennom regnskapsføringen. Disposisjonen medfører at egenkapitalen i balansen blir mindre, noe som igjen reduserer selskapets frie egenkapital etter § 8-1.

Problemet med en slik løsning er at kreditt og sikkerhetsstillelse etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 ikke reduserer egenkapitalen i balansen, slik at reduksjonen må foretas som et eget regnestykke.⁸⁶ Lovgiver har søkt å avhjelpe dette ved å innta en presisering i § 8-1 (1) nr. 3.⁸⁷ Det følger av bestemmelsen at det ved beregning av den ”frie egenkapital” skal gjøres fradrag for allerede ytet kreditt og sikkerhetsstillelse. Regelen innebærer at kreditt og sikkerhetsstillelse begrenser utbyttegrunnlaget så lenge avtalen løper. Har låneavtalen en varighet på 5 år, må den derfor i utgangspunktet tas i betraktning ved beregning av den frie egenkapital etter § 8-1 (1) nr. 3 de neste 5 år. En

⁸² Se Ot. prp. nr. 55 (2005-06) s. 63 med videre henvisning til Ot.prp. nr. 65 (1998-99) s. 33 (pkt.10.1).

⁸³ Se Ot. prp. nr. 55 (2005-06) s. 64.

⁸⁴ Jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 10.1.

⁸⁵ Se Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 164.

⁸⁶ Jfr. Lov om årsregnskap m.v. §§ 7-32 og 7-45, samt Matre s. 15.

⁸⁷ Se Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 10.1.

modifikasjon må imidlertid gjøres i den grad kreditten er tilbakebetalt eller sikkerheten er opphørt. Utbyttegrunnlaget vil her øke tilsvarende.⁸⁸

3.3.4 Betydningen av tilbakebetaling/oppheør samme regnskapsår

Et spørsmål er om tilbakebetaling av kreditt eller oppheør av sikkerhetsstillelse, helt eller delvis, øker selskapets frie egenkapital samme regnskapsår, eller om tilbakebetalingen/oppheøret først får betydning etter at nytt årsregnskap er avlagt. Velges det førstnevnte alternativ innebærer det at den frie egenkapitalen ikke bare reduseres, men at den også kan øke i løpet av regnskapsåret. Problemstillingen har tidligere vært omdiskutert, men ser i dag ut til å ha fått en foreløpig løsning.

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (1) nr. 3 knytter som nevnt ikke fradraget for aksjonærlån m.v. til årsregnskapet. Det følger kun av bestemmelsen at det skal gjøres fradrag for kreditt og sikkerhetsstillelse etter §§ 8-7 til 8-9. Etter ordlyden kunne dette, til en viss grad, tyde på at fradraget omfatter det samlede aksjonærlån m.v. som selskapet til enhver tid har utestående. Også i juridisk teori har det tidligere til dels vært antydnet at tilbakebetaling av kreditt og oppheør av sikkerhetsstillelse, helt eller delvis, medførte en økning av den frie egenkapital i samme regnskapsår.⁸⁹ På den annen side ga Justisdepartementets lovavdeling i 2001 under noe tvil, uttrykk for det motsatte resultat.⁹⁰

Ved lovendring av 15. desember 2006 ble aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 tilført et nytt femte ledd.⁹¹ Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (5) at det ved beregning av den frie egenkapital ikke skal gjøres fradrag for eksisterende lån til en aksjeeier i den grad lånet avvikles ved at det foretas en avregning i utbyttet. Dette medfører at den frie egenkapital ikke er gjenstand for en dobbel reduksjon i et regnskapsår. Dersom eksempelvis et aksjonærlån som utgjør 5 prosent av den frie egenkapital motregnes med et utbytte på 5 prosent, vil dette kun medføre en reduksjon i den frie egenkapital i utbetalingsåret på 5, og ikke 10 prosent. Ved beregningen av hvor stort utbytte som kan

⁸⁸ Se blant annet Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 65-66 forutsetningsvis, samt Matre s. 14.

⁸⁹ Se for eksempel Matre s. 19-20, motsatt Andenæs s. 446.

⁹⁰ Se JDLOV-2001-9386.

⁹¹ Jfr. Lov om endringer i aksjelovgivningen mv. av 15. desember 2006 nr. 88.

utdeles, kan det således også tas hensyn til tilbakebetalingen som skjer gjennom avregningen.⁹²

I forbindelse med lovendringen uttalte lovgiver seg også om hvorvidt tilbakebetaling av kreditt eller opphør av sikkerhetsstillelse generelt, helt eller delvis, skal anses å øke selskapets frie egenkapital samme regnskapsår, eller om tilbakebetalingen/opphøret først får betydning etter at nytt årsregnskap er avlagt.

Det ble uttalt at "[e]n regel om at den frie egenkapitalen øker ... ved nedbetaling av lån eller avvikling av sikkerhetsstillelse etter §§ 8-7 flg., innebærer at den frie egenkapitalen blir en størrelse som varierer i løpet av regnskapsåret. Dette ville være en prinsipiell annen måte å betrakte fri egenkapital på enn etter nåværende lov, og en slik regel ville reise spørsmål som fra et lovgivningssynspunkt ikke kunne stå uløst. Departementet kan ikke se at høringsrunden har gitt svar på hvordan disse problemstillingene kan håndteres på en tilfredsstillende måte".⁹³

Lovgiver uttalte videre at de etter dette ikke gikk inn for noen generell regel om at nedbetaling av lån eller avvikling av sikkerhetsstillelse etter aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 flg. øker den frie egenkapitalen for vedkommende regnskapsår.⁹⁴ Det kan således se ut til at lovgiver, i alle fall så langt, har tatt avstand fra at tilbakebetaling av kreditt eller opphør av sikkerhetsstillelse, helt eller delvis, øker selskapets frie egenkapital samme regnskapsår. På bakgrunn av uttalelsen antas det at tilbakebetalingen/opphøret først vil få betydning etter at nytt årsregnskap er avlagt. Det er i så fall kun motregning og avregning av aksjonærlån med utbytte som påvirker den frie egenkapitalen i disposisjonsåret, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (5).

⁹² Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 164.

⁹³ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 66.

⁹⁴ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 66.

3.4 "Betryggende sikkerhet"

3.4.1 Innledning

Ved kreditt og sikkerhetsstillelse løper selskapet en risiko for at lånet ikke tilbakebetales, eller at sikkerhetsstillelsen aktiveres mens debitor ikke er søkegod for regresskravet. Risikoen for å bli stående med et verdiløst krav kan imidlertid normalt reduseres ved at kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøkning sikres, for eksempel ved annen pantsettelse eller ved at også andre stiller garanti.⁹⁵ Lovgiver har tatt hensyn til dette ved at det ikke tilstrekkelig for selskapets adgang til å gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier m.v. at kreditten eller sikkerheten ligger innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte. Det må i tillegg være stilt betryggende sikkerhet for selskapets krav på tilbakebetaling eller tilbakesøkning. Vilåret innebærer at selskapet, hvis lovens krav for øvrig er fulgt, i prinsippet ikke skal kunne lide tap på kreditt til- og sikkerhetsstillelse for aksjeeiere m.v.⁹⁶ Selskapets ulempe i perioden for aksjonærlånet vil kun være fraværet av likviditet.

3.4.2 Kravet om betryggende sikkerhet

Begrepet "betryggende sikkerhet" er ikke nærmere omtalt i aksjelovgivningen. Hva som ligger i kravet om "betryggende sikkerhet" generelt er tilsynelatende heller ikke berørt i verken forarbeidene eller rettspraksis. Ved en tolkning av begrepet "betryggende sikkerhet" er derfor lovens ordlyd og reelle hensyn, herunder hensynet til kreditorvernet, de viktigste rettskildene.

Ordlyden "stilles betryggende sikkerhet" tyder på at det må være stilt en særskilt sikkerhet for selskapets krav eller regresskrav. Det kan ikke være tilstrekkelig at debitor er utvilsomt betalingsgod.⁹⁷

⁹⁵ Se Kristiansen s. 105.

⁹⁶ Se Giertsen I s. 108.

⁹⁷ Se blant annet Andenæs s. 477, Aarbakke m.fl. s. 618 og Bråthen I s. 12.

Etter en naturlig språklig forståelse antas begrepet ”sikkerhet”, på samme måte som vilkåret ”stille sikkerhet”, (se punkt 2.1.3), å omfatte både personal- og realsikkerhet. Som eksempler på ”sikkerhet” kan således nevnes garanti eller pantsettelse. Alle typer pant som er nevnt i panteloven kap. 2, 3 og 4, må kunne brukes.⁹⁸

Begrepet ”betryggende” antas å innebære at sikkerheten må være rettslig og økonomisk sikret.⁹⁹ Gyldig avtale må anses som et minstevilkår for at sikkerheten skal kunne anses rettslig betryggende. Hensynet til kreditorvernet taler også for at sikkerheten må ha oppnådd ordinært rettsvern og være uomstøtelig ved en eventuell konkurs. Det er antydning at sikkerheten er økonomisk betryggende når den ut fra forholdene på disposisjonstidspunktet, vil gi full dekning for selskapets lån og/eller regresskrav ilagt renter og lignende.¹⁰⁰

Det fremgår ikke av aksjelovgivningen hvem som kan stille sikkerhet. Det er klart at sikkerheten kan stilles av låntakeren selv. På den annen side må også tredjemanns sikkerhetsstillelse kunne være tilstrekkelig. Dersom sikkerheten stilles av en søkegod tredjemann uten økonomisk tilknytning til aksjeeier m.v., og alternativet ville vært sikkerhet med lav prioritet hos debitor, kan sikkerheten til og med anses mer betryggende. I utgangspunktet kan imidlertid også låntakers ektefelle eller låntakerselskapets hovedaksjeeiers garanti regnes som ”sikkerhet”.¹⁰¹ Det samme gjelder pant i aksjer i andre selskaper i samme konsern. Spørsmålet er om denne sikkerheten alltid er ”betryggende”, se nedenfor.

Hvorvidt det etter dette foreligger ”betryggende sikkerhet” kan ikke besvares generelt, men må vurderes konkret i hvert tilfelle. For eksempel vil spørsmålet om hvorvidt sikkerhet i

⁹⁸ Se Lov av 8. februar 1980 nr. 2, jfr. Bråthen II s. 30.

⁹⁹ Se Bråthen I s. 12 og Giertsen I s. 108.

¹⁰⁰ Se Giertsen I s. 108.

¹⁰¹ Se Bråthen I s. 12.

form av pant i aksjer i et annet selskap i samme konsern kan anses ”betryggende”, også måtte vurderes konkret. Dersom låntaker eksempelvis er en aksjeeier med mindretallsposisjon i datterselskapet og lån ytes fra morselskapet mot pant i datterselskapets aksjer, vil svaret på hvorvidt sikkerheten er økonomisk ”betryggende” avhenge av om låntakerens betalingsevne er tilknyttet datterselskapets utbetaling av utbytte. Er låntakerens betalingsevne avhengig av at datterselskapet betaler utbytte og det er fare for at datterselskapets økonomi bryter sammen, kan aksjene i datterselskapet ikke anses ”betryggende” sikret. I en slik situasjon er verken aksjene økonomisk betryggende som sikkerhet, og låntakeren vil heller ikke lenger kunne betjene lånet fra morselskapet.¹⁰²

¹⁰² Jfr. Giertsen I s. 108.

4 Unntak fra lånebegrensningen

4.1 Innledning

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) og (4) oppstiller tre unntak fra begrensningene i adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet til fordel for en aksjeeier m.v. Mens § 8-7 (3) nr. 1 gjør unntak fra de materielle krav, oppstilles det i § 8-7 (3) nr. 2 og § 8-7 (4) unntak i forbindelse med konsernforhold.

Som fremstillingen har vist, oppstiller aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 begrensninger, men ikke noe absolutt forbud mot at et selskap gir kreditt eller stiller sikkerhet til fordel for en aksjeeier m.v. Når aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) (og (2)) omtaler "[f]orbudet i første og annet ledd", kan det derfor være egnet til å misforstås.¹⁰³

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 åpner for at et selskap kan gi "kreditt med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler". Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 at kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskap eller annet selskap i samme konsern er unntatt fra den personkrets som er omfattet av bestemmelsen. Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (4) regulerer adgangen til å delta i konsernkontoordning.

For disposisjoner som er omfattet av disse unntakene, gjelder verken et krav om at ytelsen må ligge innenfor den frie egenkapital, eller at kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøkning må være betryggende sikret.

Det må imidlertid presiseres at aksjelovgivningens øvrige restriksjoner som også kommer til anvendelse på kreditt og sikkerhetsstillelse fortsatt gjelder (se blant annet punkt 1.1.2). Således vil for eksempel kravet til forsvarlig egenkapital etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-4, forbudet mot kreditt til erverv av aksjer m.v. etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-10 og kravet om at konserninterne transaksjoner skal grunnes på "vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper" etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-9 (1), kunne legge føringer og begrensninger på disposisjonen.

¹⁰³ Se Bråthen II s. 6.

Det vil fremgå av redegjørelsen at det generelle konsernunntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 til en viss grad overlapper både unntaket for forretningsavtaler og unntaket for konsernkontoordning. For disposisjoner omfattet av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 vil det derfor normalt være unødvendig å ta stilling til hvorvidt man står overfor en forretningsavtale eller en konsernkontoordning. Det gis en gjennomgang av de tre unntakene i det følgende.

4.2 "Vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler"

4.2.1 Innledning

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 at lånebegrensningen for det første ikke gjelder for "kreditt med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler". Slike avtaler behøver derfor i utgangspunktet verken være ytet innenfor rammen av de midler som selskapet kan benytte til utdeling av utbytte eller være betryggende sikret. Bestemmelsen åpner dermed for at aksjeeiere m.v. kan ha økonomisk samhandel og forretningsforbindelser med selskapet på samme vilkår som utenforstående tredjemenn.

4.2.2 Forholdet til sikkerhetsstillelse

Unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 viser kun til begrepet "kreditt" og ikke sikkerhet. Denne begrepsavgrensning synes ikke berørt i forarbeidene. I juridisk teori er det ytret ulike oppfatninger av hvorvidt unntaket må tolkes utvidende til også å gjelde "sikkerhetsstillelse" i forbindelse med forretningsavtaler.

På den ene side er det hevdet at uttrykket "kreditt" neppe innebærer noen begrensning i forhold til "kreditt og sikkerhetsstillelse", men må anses brukt som en fellesbetegnelse.¹⁰⁴ På den annen side er det antatt at regelen i § 8-7 (3) nr. 1 bare gjelder "kreditt" i forbindelse med forretningsavtaler.¹⁰⁵ Dette er begrunnet med at aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 bare gjelder selskapets sikkerhetsstillelse "til fordel for en aksjeeier" og at selskapets sikkerhetsstillelse i forbindelse med egen gjeld, eller der aksjeeieren kausjonerer for selskapets lån og får sikkerhet i selskapets midler for regresskravet, faller utenfor.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Se Andenæs s. 477.

¹⁰⁵ Se Bråthen II s. 14 flg.

¹⁰⁶ Se Bråthen II s. 19.

Det er nok mest praktisk at et selskap gir kreditt i forbindelse med en forretningsavtale, som for eksempel i forbindelse med salg av varer eller tjenester. Det kan imidlertid tenkes situasjoner der det også stilles sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v. i forbindelse med en forretningsavtale. Som eksempel kan nevnes at et selskap som har som vedtektsfestet formål å drive formidling og fremleie av leieobjekter, overdrar en leiekontrakt til et annet selskap i samme konsern (som ikke er omfattet av konsernunntaket, se punkt 4.3.1), og eier av leieobjektet etter vanlig praksis krever at det overdragende selskapet stiller sikkerhet for den nye leietakerens forpliktelser. Dersom disposisjonen tilfredsstiller kravet om ”vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”, taler hensynet til enhet og konsistens for at sikkerhetsstillelsen er omfattet av unntaket. Begrunnelsen for lånebegrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 gjør seg heller ikke gjeldende ved sikkerhetsstillelse i forbindelse med forretningsavtaler, (se punkt 1.1.3). Så vidt jeg kan se, er det derfor like stor grunn til å gjøre unntak fra begrensningene for sikkerhetsstillelse som ved kreditt, i forbindelse med forretningsavtaler.

Det sentrale i det følgende blir å forsøke å klargjøre hva som ligger i unntaket ”vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”.

4.2.3 ”Forretningsavtaler”

Begrepet ”forretningsavtaler” er ikke nærmere definert i aksjelovgivningen. Et kjennetegn på kreditt (eller sikkerhet) som er omfattet av unntaket, må være at transaksjonen er gunstig for selskapet på kort eller lang sikt. Unntaket kan ikke gjelde kreditt (eller sikkerhet) som bærer preg av gave eller veldedighet.¹⁰⁷

Aksjeloven 1976 § 12-10 hadde et tilsvarende unntak for ”kredittytelse med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”. Det følger av forarbeidene til aksjeloven 1976 at unntaket i § 12-10 gjaldt for ”sedvanlig kredittgivning i forbindelse med en

¹⁰⁷ Se Bråthen II s. 14.

forretningsavtale”.¹⁰⁸ Formuleringen ”sedvanlig kredittgivning i forbindelse med en forretningsavtale” taler for at unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 i alle fall bør gjelde avtaler som hører under selskapets virksomhet, herunder avtaler om ytelse av tjenester, leveranse av varer eller liknende fra det kredittgivende selskapet. Også kreditt som ytes i forbindelse med salg og forskudd på lønn og liknende må være omfattet av formuleringen.¹⁰⁹ Det samme gjelder bankinnskudd etc. selv om banken er aksjeeier m.v.¹¹⁰

Et spørsmål er om begrepet ”forretningsavtaler” også omfatter andre avtaler enn de som direkte hører under selskapets virksomhet.

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (se punkt 5), oppstiller også et unntak for forretningsavtaler, jfr. § 3-8 (1) nr. 4. Her benyttes formuleringen ”avtale som inngås som ledd selskapets vanlige virksomhet”. Lovgiver har uttalt at dette begrepet gjelder avtaler som utgjør selskapets kjernevirksomhet, samt ”vanlige avtaler som selskapet har behov for å inngå for å kunne utøve sin virksomhet”.¹¹¹ At lovgiver i aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 har valgt å presisere at unntaket gjelder avtaler i ”selskapets vanlige virksomhet”, mens aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 benytter det generelle begrepet ”forretningsavtaler”, kan til en viss grad tale for at begrepet ”forretningsavtaler” også omfatter andre avtaler enn de som direkte hører under selskapets virksomhet.

Det kan imidlertid se ut til at juridisk teori tradisjonelt har vært avvisende til at begrepet ”forretningsavtaler” omfatter noe annet enn avtaler knyttet til selskapets vanlige virksomhet.¹¹² Et tilsvarende standpunkt ble antydnet av Justisdepartementets lovavdeling

¹⁰⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192.

¹⁰⁹ Se blant annet Aarbakke m.fl. s. 620 og Bråthen I s. 12.

¹¹⁰ Se Andenæs s. 477 og Aarbakke m.fl. s. 620.

¹¹¹ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 48.

¹¹² Se eksempelvis Andenæs s. 477, motsatt Bråthen II s. 16-17.

da de i uttalelse av 19. mars 1980 ga uttrykk for at likviditetslån til annen enhet innen samme foretaksgruppe ikke kunne anses som en "forretningsavtale" i henhold til aksjeloven 1976

§ 12-10.¹¹³ Lovavdelingen uttalte at det forhold at opplegget kunne by på økonomiske fordeler for gruppen som helhet, og således ha et visst forretningsmessig preg, ikke var tilstrekkelig i denne henseende.

For dansk retts vedkommende, er det i forarbeidene til den danske aktieselskabslov § 115 oppstilt et liknende unntak for forretningsavtaler.¹¹⁴ Det stilles her krav om at den forretningsmessige disposisjonen i tillegg til å være ervervsmessig begrunnet og sedvanlig for selskapet, også må anses sedvanlig innenfor bransjen i sin alminnelighet. Kravet om at disposisjonen må anses sedvanlig innenfor bransjen i sin alminnelighet er blant annet begrunnet med et ønske om å forhindre variasjoner innenfor samme bransje om hva som skal sees på som sedvanlig.¹¹⁵ Jeg leser dette vilkår dit hen at det etter dansk rett kun er avtaler med umiddelbar nærhet til selskapets vanlige virksomhet som skal anses som "forretningsavtaler". Det er mulig at juridisk teori og Justisdepartementets lovavdeling i stor utstrekning har bygget på de danske lovforarbeidene når de har vært avvisende til at begrepet "forretningsavtaler" omfatter noe annet enn avtaler knyttet til selskapets vanlige virksomhet.¹¹⁶

Hensynet til kreditorene kan tale for at man innfortolker et vilkår om at den forretningsmessige disposisjonen må være sedvanlig innenfor bransjen i sin alminnelighet. På den annen side kan et krav om at den forretningsmessige disposisjonen må være sedvanlig innenfor bransjen i sin alminnelighet, virke dempende på selskapets adgang til å konkurrere på det frie marked. Kravet vil kunne forhindre selskapet i å benytte seg av (unormalt) gunstige vilkår for å tiltrekke seg en kundemasse. Et eventuelt tap av kundemasse kan igjen føre til at selskapet påføres en økonomisk risiko. Hensynet til fri konkurranse taler således mot et generelt krav om at den forretningsmessige disposisjonen må være sedvanlig innenfor bransjen i sin alminnelighet.

¹¹³ Se JDLOV 1980 inntatt i Matheson/Woxholth s. 231.

¹¹⁴ Se Neville s. 59 med videre henvisning til blant annet Betænkning 1969:540 s. 159.

¹¹⁵ Se Neville s. 60.

¹¹⁶ Slik også Bråthen II s. 15.

Dersom man etter en avveining av de foran nevnte argumenter skulle konkludere med at begrepet ”forretningsavtaler” også omfatter andre avtaler enn de som direkte hører under selskapets virksomhet, må i alle fall et minstevilkår være at ytelsen er forretningsmessig begrunnet sett fra selskapets synsvinkel. Den må også være egnet til å gi selskapet en økonomisk vinning eller beskytte det mot tap.¹¹⁷

Uavhengig av om begrepet ”forretningsavtaler” omfatter andre avtaler enn de som direkte hører under selskapets virksomhet, følger det av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1 at kreditten (eller sikkerheten) i alle tilfeller må være undergitt ”vanlig løpetid”. Det er således etter bestemmelsen ikke tilstrekkelig for at unntaket skal komme til anvendelse at avtalen er begrunnet i selskapets egeninteresse og/eller har et forretningsmessig preg.¹¹⁸

4.2.4 ”Vanlig løpetid”

Vilkåret om ”vanlig løpetid” innebærer, slik jeg ser det, en forsikring mot at en aksjeeier m.v. oppnår urettmessige fordeler ved inngåelse av avtaler som tilsynelatende er knyttet til selskapets virksomhet. På den måten vernes selskapskapitalen, kreditorene og de øvrige aksjeeierne mot at aksjeeierens m.v. varekjøp eller lignende i realiteten er et skjult aksjonærlån.

Hva som spesifikt ligger i kravet til ”vanlig løpetid”, er ikke nærmere presisert i lovteksten. I forarbeidene til aksjeloven 1976 § 12-10 uttales det at verken låneforbudet i aksjeloven 1957 § 31 (3) og utkastets § 115 (lovens § 12-10) ”kan anses å omfatte ordinær kreditt i forbindelse med leveranseavtaler o.l.”.¹¹⁹ Formuleringen gir ikke mye veiledning for tolkningen av ordlyden ”vanlig løpetid”. Begrepet ”vanlig løpetid” kan muligens tolkes som en omskrivning av begrepet ”ordinær kreditt”. Ordlyden ”ordinær kreditt” kan i så fall

¹¹⁷ Jfr. Bråthen II s. 17.

¹¹⁸ Se JDLOV 1980 inntatt i Matheson/Woxholth s. 231, samt Andenæs s. 477 og Aarbakke m.fl. s. 620.

¹¹⁹ Jfr. Ot.prp. nr 19 (1974-75) s. 192.

tyde på at hovedformålet med henvisningen til ”vanlig løpetid” er at kreditten må ytes på forretningsmessige vilkår når det gjelder betalingstiden.¹²⁰ Hva som skal anses som slike forretningsmessige vilkår, vil være avhengig av typen transaksjon og bransje.¹²¹ Det antas at også rentevilkår og øvrige vilkår må være ”vanlige”.¹²² Det vil etter min mening som hovedregel tale for at ytelsen er ”vanlig” dersom avtalens vilkår er tilsvarende de som gjelder overfor en uavhengig tredjemann, samt at selskapet ville foretatt transaksjonen uten hensyn til aksjeeierens m.v. tilknytning til selskapet.

Unntak fra dette kan imidlertid tenkes dersom et selskap er etablert for å gi eierne fordeler med hensyn til kreditt (og/eller sikkerhet), typisk lengre kredittid enn vanlig ved kjøp av varer fra selskapet. Det er antydning i juridisk teori at dersom det inngår i selskapets forretningsidé å gi eierne slike fordeler og denne forretningsideen er kommet tydelig til uttrykk overfor kreditorene, bør også slike transaksjoner tillates uten hensyn til begrensningene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.¹²³

4.3 Konsernforhold

4.3.1 Kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskapet eller annet selskap i samme konsern

4.3.1.1 Norske selskaper

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 at bestemmelsens restriksjoner ikke får anvendelse på kreditt eller sikkerhet til fordel for morselskapet eller annet selskap i samme konsern. For en generell gjennomgang av konsernbegrepet vises det til punkt 2.2.3. Her kan nevnes at konsernbegrepet i utgangspunktet kun omfatter norske selskaper der konsernspissen er et aksjeselskap/allmennaksjeselskap, (se punkt 2.2.3). Dersom

¹²⁰ Se Bråthen II s. 18.

¹²¹ Se Aarbakke m.fl. s. 620.

¹²² Se Aarbakke m.fl. s. 620.

¹²³ Se Bråthen II s. 18.

aksjeselskapet/allmennaksjeselskapet inngår i et konsern der konsernspissen er en foretakskategori av annen art, for eksempel et ansvarlig selskap, gjelder konsernunntaket som utgangspunkt ikke, (se punkt 2.2.3).¹²⁴

Konsernunntaket kommer imidlertid til anvendelse på boligbyggelag som har slik bestemmende innflytelse i selskapet som nevnt i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-3, jfr. § 8-7 (5). Boligbyggelag blir ikke behandlet i det følgende.

Som en følge av unntaket, blir personkretsen beskrevet i punkt 2.2 og som i utgangspunktet er omfattet av lånebegrensningen innsnevret. Lovgiver har i forhold til aksjeloven 1976 § 12-10 begrunnet dette unntaket med at et konsern må betraktes som en økonomisk enhet hvor lån mellom selskapene i konsernet må presumeres å være forretningsmessig begrunnet.¹²⁵ Sterke reelle hensyn taler også for et slikt unntak. Slike finansielle disposisjoner innad i konsernet bidrar til optimalisering og samordning av konsernets totale finansielle ressurser, som normalt også vil komme det enkelte konsernselskap til gode. Det kan derfor legges til grunn at det i konsernforhold, i større grad enn ellers, vil være i selskapets samlede interesse å gi kreditt eller stille sikkerhet.¹²⁶

4.3.1.2 Selskaper tilknyttet en EØS-stat

(a) Innledning

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (2) annet punktum utvider unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 til også å omfatte et norsk aksjeselskaps eller allmennaksjeselskaps kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for morselskap som hører hjemme i en stat som er part i EØS-avtalen. Det samme gjelder kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for datterselskap av et sådant morselskap, for så vidt datterselskapet også er hjemmehørende i en stat som er part i EØS-avtalen. Vilåret for at de nevnte selskap skal

¹²⁴ Se Andenæs s. 478.

¹²⁵ Jfr. Ot.prp. nr. 19 (1974-75) s. 192. Slik også i Danmark, se blant annet Neville s. 71.

¹²⁶ Se Perland s. 564.

omfattes er imidlertid at selskapene er undergitt lovgivning som ”tilsvarer eller er strengere enn reglene i §§ 8-7 til 8-9”.

(b) Kravet om tilknytning til en EØS-stat

Et spørsmål er hvorfor konsernunntaket kun gjelder selskap tilhørende en EØS-stat med lovgivning som tilsvarende, eller er strengere enn de norske reglene om aksjonær lån, og ikke for internasjonale konserner generelt. Svaret på dette beror etter min oppfatning på resultatet av en avveining mellom hensynet til kapitalbeskyttelse på den ene side, og internasjonale forpliktelser og til en viss grad hensynet til forretningsmessig gevinst på den annen.

Bakgrunnen for å i det hele tatt begrense konsernunntakets utstrekning internasjonalt, er av lovgiver blant annet begrunnet med at en utvidelse av personkretsen omfattet av unntaket, i realiteten innebærer en svekkelse av kapitalbeskyttelsen.¹²⁷ Det har også blitt anført at det vil være vanskelig for norske kreditorer å inndrive kreditten i utlandet.¹²⁸

Mot dette hensyn kan det imidlertid innvendes at aksjeloven ikke forhindrer et selskap i å gi kreditt til andre selskaper i utlandet enn de som omfattes av begrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Det er i juridisk teori sådd tvil om det egentlig vil være vanskeligere for kreditorene å kreve dekning i utlandet av konsernselskaper enn av helt utenforstående selskaper.¹²⁹

Lovgiver har videre begrunnet en generell begrensning i ønsket om å hindre omgåelse av reglene om kapitalbeskyttelse, ved at et konsernselskaps hjemland har ingen/færre restriksjoner på kreditt eller sikkerhetsstillelse i forhold til Norge.¹³⁰ Som eksempel på omgåelse nevnes det tilfelle at det etableres et morselskap til det norske datterselskapet i et land med mer liberale regler. Datterselskapet vil da lovlig kunne gi lån til sitt utenlandske

¹²⁷ Jfr. Ot.prp. nr. 23 (1996-97) s. 46 med videre henvisning til Ot.prp. nr. 36 (1993-94) s. 66 og Perland s. 565.

¹²⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8 med videre henvisning til Ot.prp. nr. 4 (1995-96).

¹²⁹ Se Perland s. 565.

¹³⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8.

morselskap, mens morselskapet etter sitt lands regelverk lovlig låner pengene videre til eierne av konsernet.

På grunn av den nordiske konkurskonvensjon av 7. november 1933 ble konsernunntaket i aksjeloven 1976 §§ 1-2 og 12-10 utvidet til å omfatte nordiske mor- og søsterselskaper.¹³¹ Unntaket for selskaper hjemmehørende i nordiske land ble imidlertid av EFTAs Overvåkningsorgan (ESA) ansett for å innebære et brudd på Norges forpliktelser etter EØS-avtalen.¹³² Konsernbegrepet i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 ble derfor i forhold til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2 i juli 1999, utvidet til også å omfatte selskaper tilhørende en EØS-stat.¹³³

Et problem sett fra lovgiverhold var at det ikke forelå noen direkte harmonisering i EUs selskapsrettsdirektiver med hensyn til regler om kapitalbeskyttelse ved aksjonærlån.¹³⁴ Hensynet til kapitalbeskyttelse måtte derfor i utgangspunktet vike for internasjonale forpliktelser. Som kompensasjon for dette, søkte lovgiver å oppnå kapitalbeskyttelse ved å oppstille et krav om at selskapet må være undergitt lovgivning som "tilsvarer, eller er strengere enn reglene i §§ 8-7 til 8-9".¹³⁵

(c) Nærmere om kravet til lovgivningen

Det neste spørsmål er hvordan man fastlegger hvorvidt vedkommende EØS-stats lovgivning om aksjonærlån tilsvarende eller er strengere enn de norske reglene om kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for aksjeeier m.v. I forarbeidene er det uttalt at man må foreta

¹³¹ Jfr. endringslov av 22. desember 1995 nr. 80.

¹³² Jfr. Uttalelse fra EFTAs Overvåkningsorgan (ESA) av 8. desember 1998, jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8.

¹³³ Jfr. endringslov av 2. juli 1999 nr. 59.

¹³⁴ Se Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8.

¹³⁵ Se Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 8.

en konkret vurdering.¹³⁶ Det påpekes at det ved vurderingen først og fremst vil være aktuelt å legge vekt på om reglene som gjelder for det utenlandske morselskapet ivaretar de hensyn som begrunner de norske begrensningene. Lovgiver presiserer at selv om reglene i vedkommende EØS-stat har et virkeområde som ikke i detalj samsvarer med de norske, kan det likevel ikke være til hinder for at reglene anses ”å tilsvare” de norske reglene.

Justisdepartementets lovavdeling har i tolkningsuttalelse av 15. juni 2001 oppstilt visse momenter man kan legge vekt på i vurderingen.¹³⁷ Lovavdelingen har blant annet uttalt at som minstekrav bør den utenlandske lovgivning ha regler som gir en særskilt regulering av adgangen til å yte lån eller stille sikkerhet til fordel for selskapets aksjeeiere. Videre presiseres det at dersom det i vedkommende stat er forbudt for selskapet å yte lån eller stille sikkerhet til fordel for aksjeeierne, eller vedkommende stat har en ordning med fri og bundet lånekapital og lånebegrensninger som er knyttet til aksjeeiernes rett til å disponere over selskapets frie egenkapital, må dette anses tilstrekkelig. Med hensyn til kretsen av personer som lånereglene gjelder i forhold til, har Justisdepartementets lovavdeling uttalt at reglene må omfatte selskapets aksjeeiere og deres nærstående, men med eventuelt unntak for lån eller sikkerhetsstillelse til fordel for selskap i samme konsern.

Problemet med aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (2) annet punktum er at manglende harmonisering og ulike reguleringsteknikker medfører at de fleste jurister kun vil ha kompetanse til å uttale seg om sitt eget lands rett. De har således ikke mulighet til å gjennomføre en fullkommen komparativ studie.

Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers DA (PwC) foretok imidlertid i 2000 en undersøkelse av rettstilstanden i samtlige EØS-land med hensyn til aksjeselskapers og allmennaksjeselskapers adgang til å yte lån og stille sikkerhet for sine aksjeeiere.¹³⁸

¹³⁶ Jfr. Ot.prp. nr. 65 (1998-99) pkt. 10.1.

¹³⁷ Se JDLOV-2001-2870.

¹³⁸ Se Gravir s. 148 flg.

Blant de nordiske landene ble Finland ansett for å ha mer eller mindre tilsvarende regler som de norske, mens Danmark, Sverige og Island hadde til dels flere restriksjoner på adgangen til å yte aksjonærlån. Frankrikes regler om adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet ble også ansett for under ett å tilsvare de norske. På den annen side manglet Storbritannia, Irland, Tyskland, Hellas, Italia, Spania, Portugal og Liechtenstein generelle begrensninger i låne- og sikkerhetsadgangen tilsvarende aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 til 8-9. Undersøkelsen viste også at selskapslovgivningen i Østerrike, Luxembourg, Belgia og Nederland tillå aksjonærlån ugyldighetsvirkning i visse situasjoner, men at reguleringen samlet heller ikke for disse land ble ansett for å tilsvare eller være strengere enn den norske. Konklusjonen var således at et fåtall av EØS-landene, sannsynligvis bare de nordiske land og Frankrike, hadde lovgivning som tilsvarte, eller var strengere enn reglene i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 til 8-9.

Den nevnte undersøkelse er imidlertid noen år gammel, og resultatet kan ikke med sikkerhet legges til grunn i dag. Så vidt vites har det for eksempel både i Danmark og Sverige skjedd visse endringer i reglene om aksjonærlån.

Den danske aktieselskabsloven § 115 oppstiller et forbud mot kreditt og sikkerhetsstillelse overfor aksjeeier m.v. Det følger av lovens § 115a stk. 1 at lån og sikkerhetsstillelse overfor et morselskap er unntatt fra forbudet. Unntaket for morselskap har tradisjonelt blitt tolket dithen at bestemmelsen kun gjelder danske selskaper. Aksjonærlån til utenlandske selskaper har altså vært forbudt etter hovedregelen i § 115.¹³⁹ Det danske Erhvervs- og Selskabsstyrelsen har imidlertid i senere tid antydnet at morselskaper som tilhører en EU- eller EØS-stat, kan oppta lån i selskapenes danske datterselskaper.¹⁴⁰ Motsetningsvis betraktes lån til morselskap fra andre land, eksempelvis USA, fortsatt som ulovlige aksjonærlån.

Det kan virke som om de danske reglene generelt har lagt seg mer på lik linje med de norske, men i motsetning til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, stiller den danske aktieselskabsloven i utgangspunktet opp et forbud mot å gi kreditt og stille sikkerhet overfor aksjeeier m.v., (se også punkt 1.2). Den danske reguleringen bærer på dette punkt preg av å være strengere enn reglene i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 til 8-9.

Den nye svenske aktiebolagslagen trådte i kraft 1. januar 2006. I forbindelse med lovendringen ble det fremmet forslag om å utvide selskapets adgang til å gi aksjonærlån. I stedet for å ha et generelt forbud, ble det foreslått å fastesette begrensninger på lån til

¹³⁹ Se eksempelvis Krüger Andersen s. 257 og Neville s. 74-75.

¹⁴⁰ Jfr. Krüger Andersen s. 258.

nærstående, herunder aksjeeiere m.v.¹⁴¹ Forslaget ble imidlertid ikke fulgt opp av regjeringen. Det tidligere forbudet mot aksjonærlån ble i stedet overført til den nye loven.¹⁴²

Den nye aktiebolagslagen kapittel 21 §§ 1 og 3 oppstiller således, som den danske aktieselskabsloven, et forbud mot å gi lån eller stille sikkerhet overfor aksjeeier m.v. Unntak fra låneforbudet er gitt i lovens kapittel 21 § 2. Etter bestemmelsen gjelder låneforbudet ikke lån til kommune, jfr. § 2 (1) nr. 1, lån i forbindelse med nærmere forretningsavtaler, jfr. § 2 (1) nr. 3, samt lån innad i et konsern, jfr. § 2 (1) nr. 2. Konsernunntaket i den svenske loven gjelder for selskap tilhørende en EØS-stat, jfr. § 2 (2) nr. 2. Det følger videre av den svenske aktiebolagslagen kapittel 21 § 2 (3) at låneforbudet heller ikke gjelder lån til aksjeeier eller dennes nærstående dersom "låntagarens och dennes närståendes sammanlagda aktieinnehav i bolaget inte uppgår till en procent av aktiekapitalet".

Den svenske aktiebolagslagen kapittel 21 § 2 (2) nr. 2 stiller etter ordlyden ikke krav om at lovgivningen i EØS-staten skal "tilsvare" eller være "strengere" enn de svenske reglene om aksjonærlån. Det finnes heller ikke noe unntak i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 som tilsvare det svenske unntaket i aktiebolagslagen kapittel 21 § 2 (3) for aksjeeiere med en særegen mindretallsposisjon. Blant annet på dette grunnlag kan det stilles spørsmål ved om det svenske låneforbudet likevel kan sies å "tilsvare" eller være "strengere" enn reglene gitt i aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 til 8-9.

I forlengelsen av dette kan det også reises spørsmål ved om den norske lovgivningen egentlig lar seg forene med den opprinnelige uttalelsen fra EFTAs Overvåkinsorgan (ESA), (se under (b)).¹⁴³ Dersom PwCs undersøkelse og de foran beskrevne resultater legges til grunn, er det i realiteten nesten bare de nordiske landene som mer eller mindre tilfredsstiller kravet til lovgivning som "tilsvare, eller er strengere enn reglene i §§ 8-7 til 8-9". Lovendringens reelle virkning kan dermed synes begrenset.

¹⁴¹ Se SOU 2001:1 s. 130 flg.

¹⁴² Se Prop. 2004/05:85 s. 426 flg.

¹⁴³ Se Gravir s. 151.

(d) Avslutning

På grunn av den usikkerhet som generelt oppstår ved tolkning av de ulike lands lovgivning, kan unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 1-4 (2) annet punktum medføre liten forutberegnelighet for norske konsernselskaper. Dette har antagelig den praktiske konsekvens at norske datterselskaper, for å ikke handle i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, normalt vil være varsomme med å stille garanti eller annen sikkerhet for kreditt som er gitt til et utenlandsk søsterselskap eller morselskap. En slik begrenset handleevne kan imidlertid forhindre norske selskaper fra å delta i internasjonale konsernordninger på lik linje med konsernselskaper i andre EØS-stater som ikke er underlagt de samme restriksjoner. Dette vil igjen kunne gi konserner i andre EØS-stater et konkurransefortrinn, og derav et incitament til å organisere norsk virksomhet i internasjonale konserner som filialer av utenlandske selskap, fremfor selvstendig norske aksjeselskaper.¹⁴⁴ Etter min oppfatning kan konsernunntakets reelle virkning således gi inntrykk av en kapitalbeskyttelse på bekostning av internasjonale forpliktelser og hensynet til forretningsmessig gevinst.

4.3.2 Konsernkontoordning

4.3.2.1 Innledning

Det var tidligere ulovlig eller i alle fall uklart hvorvidt et norsk datterselskap med et utenlandsk morselskap kunne delta i en konsernkontoordning.¹⁴⁵ I 2003 ble aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 tilført et nytt fjerde ledd, som innebar en avklaring i forhold til eldre rett.¹⁴⁶ Det følger i dag av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (4) at begrensningene i adgangen til å gi kreditt eller stille sikkerhet ikke er til hinder for at et datterselskap ”deltar i en konsernkontoordning” sammen med andre selskaper i konsernet. Et norsk datterselskap kan således delta i en konsernkontoordning selv om morselskapet er

¹⁴⁴ Se Perland s. 566.

¹⁴⁵ Se Bråthen II s. 34.

¹⁴⁶ Jfr. Lov av 25. april 2003 nr. 25.

et utenlandsk selskap, uten hensyn til om morselskapet hører hjemme i en EØS-stat eller at reglene i EØS-staten tilsvarende eller er strengere enn de norske reglene. Vilåret er at midlene på kontiene bare brukes i ”konsernets virksomhet”.

Som nevnt i punkt 4.1 er aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (4) i utgangspunktet uten betydning for konserner omfattet av unntaksregelen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 2. Slike konserner kan således etablere konsernkontoordninger uhindret av begrensningene i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (1) og (2) og uten at vilåret i § 8-7 (4) behøver å være oppfylt.

4.3.2.2 ”Delta i konsernkontoordning”

Ordningen med konsernkonto er til en viss grad beskrevet i forarbeidene. Der fremgår det at en konsernkontoordning normalt går ut på at ett av selskapene i konsernet står som innehaver av en konto, mens andre selskaper i konsernet har hver sine underkonti tilknyttet hovedkontoen.¹⁴⁷ Hovedkontoens saldo tilsvarende nettoen av samlet inntående og trekk på underkontiene. Mellomværendene mellom selskapet som er innehaver av hovedkontoen og de andre konsernselskapene, utgjør et låneforhold mellom selskapene. Lovgiver åpner for at konsernkontoordninger både kan etableres etter avtale med en finansinstitusjon, og ved at selskapene etablerer interne konsernkontoordninger.¹⁴⁸ I sistnevnte tilfelle er konsernet nærmest sin egen bank. Forarbeidene gir for øvrig liten veiledning med hensyn til hvilke kontoløsninger som er omfattet av bestemmelsen.¹⁴⁹ Forskriftshjemmelen i fjerde ledd annet punktum er så langt heller ikke benyttet. For at det skal være naturlig å tale om en konsernkontoordning, er det er nærliggende å kreve at ordningen i alle fall fungerer omtrent som beskrevet i forarbeidene.¹⁵⁰

Justisdepartementets lovavdeling ga i tolkningsuttalelse av 19. april 2005 to presiseringer av konsernkontobegrepet.¹⁵¹ Lovavdelingen la i uttalelsen til grunn at

¹⁴⁷ Se Ot.prp. nr. 21 (2002-03) s. 10.

¹⁴⁸ Se Ot.prp. nr. 21 (2002-03) s. 12.

¹⁴⁹ Slik også Perland s. 568.

¹⁵⁰ Se Aarbakke m.fl. s. 621.

¹⁵¹ Se JDLOV-2004-6494.

konsernkontobegrepet i utgangspunktet også omfatter sikkerhetsstillelse, i form av at datterselskapene påtar seg et solidaransvar for kassekreditt tilknyttet konsernkontoen. Det ble imidlertid tatt forbehold for det tilfelle at sikkerhetsstillelsen ligger utenfor det som er naturlig å si at er å ”delta i en konsernkontoordning”. For det andre ble det av Justisdepartementets lovavdeling antatt at konsernkontobegrepet også omfatter såkalte ”nullsaldosystemer” (NSS eller ”Zero Balancing”-kontoløsninger). Med ”nullsaldosystemer” forstås, kort fortalt, systemer basert på at datterselskapene har hver sine konti (”D-konti”) i banken som ved arbeidstidens slutt blir nulltet ut, og som det enkelte datterselskap kan trekke på innen fastsatte rammer.¹⁵²

4.3.2.3 ”Konsernets virksomhet”

Kravet om at midlene på kontiene bare brukes i ”konsernets virksomhet” har som formål å forhindre at midlene i konsernkontoordningen utbetales til eierne bak konsernet.¹⁵³ (For nærmere beskrivelse av begrepet ”virksomhet” vises det til punkt 4.2.) I forarbeidene er det lagt til grunn at det vil være styret i det norske datterselskapet sitt ansvar å påse at avtalen om konsernkontoordning blir utformet på en slik måte at datterselskapet ikke inngår i en konsernkontoordning i strid med norsk lov.¹⁵⁴ Det fremheves at styret vil kunne komme i erstatningsansvar dersom de midler datterselskapet har bidratt med i kontoordningen går tapt.¹⁵⁵ Forarbeidene gir imidlertid ingen nærmere retningslinjer for hvilke krav det rent konkret stilles til styrets håndtering i denne forbindelse. Som en konsekvens har det vært stilt spørsmål om hvorvidt lovgiver stiller krav om at styret må påse at det inntas bestemmelser i avtalen som forbyr bruk av midlene til andre formål enn i konsernets virksomhet, eller at styret i det norske datterselskapet må føre tilsyn med konsernets bruk

¹⁵² Se Andenæs s. 479.

¹⁵³ Jfr. Ot.prp. nr. 21 (2002-03) s. 12.

¹⁵⁴ Jfr. Ot.prp. nr. 21 (2002-03) s. 12.

¹⁵⁵ Jfr. Ot.prp. nr. 21 (2002-03) s. 12.

av midlene.¹⁵⁶ Utover det som generelt følger av aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 6-12 flg. (om forsvarlig forvaltning m.v.), ser ikke problemstillingen ut til å være avklart.

¹⁵⁶ Se Perland s. 568.

5 Hvilket selskapsorgan som er kompetent til å inngå avtale om kreditt eller sikkerhetsstillelse

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 er taus med hensyn til hvilket selskapsorgan som er kompetent til å treffe beslutning om å gi kreditt eller stille sikkerhet overfor aksjeeier m.v. Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 6-12 at forvaltningen av selskapet hører under styret. Som utgangspunkt vil det således høre under styrets alminnelige forvaltningsansvar å treffe beslutninger om kreditt og sikkerhetsstillelse.

At det som hovedregel hører under styret å inngå avtale om kreditt og sikkerhetsstillelse har den følge at de alminnelige saksbehandlingsreglene for styret i aksjeloven/allmennaksjeloven kapittel 6 kommer til anvendelse, herunder blant annet reglene for beslutningsdyktighet og flertallskrav, jfr. §§ 6-24 og 6-25, inhabilitet, jfr. § 6-27 og misbruk av posisjon i selskapet, jfr. § 6-28. Det vil falle utenfor oppgavens tema å foreta en nærmere redegjørelse av disse reglene.

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 oppstiller imidlertid en regel om at ”en avtale” mellom selskapet og en aksjeeier eller en aksjeeiers morselskap, samt deres nærstående m.v., eller mellom selskapet og et styremedlem eller daglig leder, ikke er bindende for selskapet uten at avtalen godkjennes av generalforsamlingen på bakgrunn av en redegjørelse fra styret. Dette gjelder som hovedregel dersom selskapets ytelse etter avtalen for det første har en virkelig verdi som utgjør ”over en tidel av aksjekapitalen på tidspunktet for ervervet eller avhendelsen”, og for det andre ikke utgjør ”mindre enn 50 000 kroner” dersom selskapet er et aksjeselskap og ”over en tjuedel av aksjekapitalen på tidspunktet for ervervet eller avhendelsen” dersom selskapet er et allmennaksjeselskap. Spørsmålet er om denne bestemmelsen også gjelder avtaler om kreditt eller sikkerhetsstillelse overfor aksjeeiere m.v. etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7.

Aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 ble nylig endret.¹⁵⁷ Kravet til godkjenning av generalforsamlingen gjaldt etter den tidligere bestemmelsen kun ”avtale om erverv av eiendeler, tjenester eller ytelser fra en aksjeeier”. Bestemmelsen hadde sitt utspring i EUs 2. selskapsdirektiv artikkel 11. Regelen tok hovedsakelig sikte på å hindre omgåelse av

¹⁵⁷ Jfr. Lov av 15. desember 2006 nr. 88 (i kraft 1. januar 2007).

reglene om aksjeinnskudd i annet enn penger, men hadde for øvrig et videre anvendelsesområde enn direktivbestemmelsen og ga et mer generelt bidrag til beskyttelsen av aksjeeiere med mindretallsposisjon og kreditorenes interesser.¹⁵⁸ Kreditt og sikkerhetsstillelse til fordel for en aksjeeier falt etter ordlyden som utgangspunkt ikke inn under denne formulering ettersom en "avtale om erverv av eiendeler, tjenester eller ytelser fra en aksjeeier" i utgangspunktet vil omfatte en ytelse til, og ikke fra, en aksjeeier. En slik tolkning synes også naturlig tatt i betraktning bestemmelsens opprinnelige formål.

Den någjeldende aksjeloven/allmennaksjeloven viser kun til formuleringen "en avtale". Etter ordlyden omfattes i utgangspunktet (i motsetning til den tidligere bestemmelse) alle typer avtaler, uavhengig av hvem (det vil si selskap eller aksjeeier) som yter vederlaget i penger. Det fremgår av forarbeidene at denne utvidelse var tilsiktet.¹⁵⁹

Det uttales blant annet i forarbeidene at lovgiver "ikke [er] enig med de høringsinstansene som anfører at de hensynene § 3-8 er ment å ivareta, er tilstrekkelig oppfylt gjennom andre bestemmelser i aksjelovene eller øvrig lovgivning". Videre uttales det at lovgiver "ikke [kan] se at det er grunnlag for å hevde at bestemmelsen i alminnelighet rammer for mange avtaler".¹⁶⁰

Ut fra forarbeidenes uttalelser kan det således virke som om lovgiver har valgt å fjerne seg enda lenger fra bestemmelsens opprinnelige virkeområde. Det er for øvrig tilsynelatende ikke foretatt noen uttrykkelig vurdering av bestemmelsens forhold til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Lovgiver presiserer i stedet generelt at der (i) avtalemotparten har en nær tilknytning til selskapet, (ii) avtalen innholdsmessig ligger utenfor selskapets vanlige virksomhet og (iii) vederlaget utgjør et ikke ubetydelig beløp, er det fare for at avtalen får et innhold som stemmer mer med aksjeeierens enn selskapets interesser.¹⁶¹ I denne forbindelse vises det også til lovgivers uttalelse om at det ved vurderingen av § 3-8 er "viktig å ha med seg at bestemmelsen retter seg mot avtaler som

¹⁵⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 41.

¹⁵⁹ Se Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 45 flg.

¹⁶⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 45.

¹⁶¹ Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 45.

ligger utenfor selskapets vanlige virksomhet, jf. unntaket i §3-8 første ledd annet punktum nr. 3”.¹⁶² Det uttales videre at kravet om generalforsamlingssamtykke har til formål å sikre kontroll og åpenhet omkring slike disposisjoner, herunder ”å sikre åpenhet om kontrakter hvor det kan være grunn til å frykte at partene kan ha noe å skjule”.¹⁶³

Forarbeidenes formulering ”utenfor selskapets vanlige virksomhet” antas å vise til unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (4). Henvisningen til unntaket i aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (4) er etter min oppfatning uten betydning for hvorvidt bestemmelsen får anvendelse på kreditt eller sikkerhetsstillelse etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Årsaken til dette er fordi heller ikke lånebegrensningen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 kommer til anvendelse på ”kreditt med vanlig løpetid i forbindelse med forretningsavtaler”, jfr. aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 (3) nr. 1, (se nærmere omtale punkt 4.2).

Så vidt vites har domstolene så langt ikke behandlet spørsmålet om hvilke disposisjoner som er omfattet av begrepet ”en avtale” i aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (1). På bakgrunn av bestemmelsens ordlyd, samt forarbeidenes omtale av endringene og hensynene bak bestemmelsen, kan det til en viss grad være naturlig å legge til grunn en relativt vid fortolkning av begrepet.

En avtale om aksjonærlån kan i utgangspunktet utgjøre en mindre trussel mot selskapskapitalen enn visse andre disposisjoner, som for eksempel en avtale med aksjeeier m.v. om betydelige erverv. Lovgiver har imidlertid gjennom aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 flg. valgt å underlegge adgangen til å gi aksjonærlån strenge restriksjoner. Det er således mulig at dette vern er ment å styrkes ytterligere ved at aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 også kommer til anvendelse på avtaler om kreditt og sikkerhetsstillelse overfor aksjeeier m.v.

Som et motargument kan anføres at kreditt og sikkerhetsstillelse til aksjeeier m.v. både er vanlig og nødvendig, særlig mellom konsernselskaper. Det er ikke alltid slike disposisjoner kan sies å ligge innenfor ”selskapets vanlige virksomhet”, slik at unntaket i

¹⁶² Jfr. Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 45.

¹⁶³ Se Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 45.

aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (1) nr. 4 kommer til anvendelse. For aksjonærlån som faller utenfor selskapets vanlige virksomhet, vil således et krav om generalforsamlingssamtykke kunne oppfattes som tungvint og byrdefullt, blant annet på grunn av de prosessuelle regler som må følges i forhold til avholdelse av generalforsamling og § 3-8 forøvrig.

På den annen side fremgår det av ordlyden i aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 (1) at bestemmelsen gjelder for datterselskapet, men ikke for morselskapet ved en avtale mellom et datterselskap og et morselskap. I denne sammenheng uttaler lovgiver i forarbeidene at det ved avtaler i konsernforhold vil være ”grunn til å sikre åpenhet og gjennomsiktighet” gjennom behandling i generalforsamling.¹⁶⁴ Uttalelsen er generell, men kan tyde på at lovgiver har tatt i betraktning de vanskeligheter kravet om generalforsamlingsbehandling i konsernforhold medfører, uten å ha ønsket å vektlegge dette i nevneverdig utstrekning. Lovgivers uttalelse kan således til en viss grad svekke motargumentet om at generalforsamlingssamtykke vil kunne oppfattes som tungvint og byrdefullt.

I mangel av klarere holdepunkter kan lovens ordlyd og forarbeidene peke i retning av at begrepet ”en avtale” også omfatter det tilfellet at selskapet gir kreditt og stiller sikkerhet til fordel for aksjeeier m.v. Vilåret vil i så fall være at avtalen oppfyller både de materielle og personelle krav etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8. Ettersom bestemmelsen er ny og forarbeidenes uttalelser er vage, kan man imidlertid ikke utelukke at domstolene på bakgrunn av reelle hensyn m.v. vil komme til et annet resultat.

¹⁶⁴ Se Ot.prp. nr. 55 (2005-06) s. 47.

6 Virkningen av kreditt eller sikkerhetsstillelse i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7

6.1 Innledning

Et selskap som gir kreditt eller stiller sikkerhet i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 flg., vil i henhold til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11 risikere at disposisjonen blir ugyldig. For de ansvarlige, herunder blant annet styret eller daglig leder, vil det etter omstendighetene både kunne medføre et erstatningsansvar og være straffbart å inngå en avtale som nevnt. Styrets m.v. erstatningsansvar følger blant annet av aksjeloven/allmennaksjeloven § 17-1 flg., mens straffeansvaret er hjemlet i den strafferettslige spesialbestemmelsen gitt i aksjeloven/allmennaksjeloven § 19-1. Styrets m.v. straffeansvar kan også tenkes å blant annet følge av straffelovens enkeltbestemmelser, som for eksempel straffeloven § 285.¹⁶⁵ Dersom selskapet går konkurs, kan den som har bidratt til at det er gitt ulovlig kreditt eller sikkerhetsstillelse også bli satt i konkurskarantene, jfr. konkursloven § 142.¹⁶⁶

I det følgende behandles kun ugyldighet etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11. Det avgrenses således mot en generell fremstilling av reglene om erstatning, straff og konkurskarantene.

6.2 Ugyldighet etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11

6.2.1 Nærmere om ugyldighet

Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11 (1) at en disposisjon er ugyldig dersom selskapet har gitt kreditt eller stilt sikkerhet m.v. i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 8-7 flg. Slike avtaler er som hovedregel ikke bindende for selskapet, og kan således ikke kreves oppfylt.¹⁶⁷ Partene stilles dermed som om det ikke hadde vært gitt kreditt eller stilt

¹⁶⁵ Jfr. Lov av 22. mai 1902 nr. 10.

¹⁶⁶ Se Lov av 8. juni 1984 nr. 58, jfr. Bråthen II s. 40.

¹⁶⁷ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

sikkerhet. Ugyldighet inntreffer i utgangspunktet uten hensyn til medkontrahentens gode tro.¹⁶⁸ Ved ulovlig kreditt gjelder regelen ubetinget.¹⁶⁹ Dette stiller seg imidlertid noe annerledes ved sikkerhetsstillelse.

Ved sikkerhetsstillelse bestemmer aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11 (1) annet punktum at ugyldighet ikke kan gjøres gjeldende overfor en ”medkontrahent som var i aktsom god tro da sikkerheten ble stilt”. Unntaket er i forarbeidene hovedsakelig begrunnet med at ugyldighet i disse tilfellene ikke først og fremst rammer aksjeeier m.v. som sikkerheten er stilt til fordel for, men den tredjeperson sikkerheten er stilt overfor, og at det ville virke urimelig dersom ugyldigheten ubetinget kunne gjøres gjeldende i slike tilfeller.¹⁷⁰ Med ”medkontrahenten” menes altså den tredjeperson som sikkerheten er stilt overfor, og ikke den person med tilknytning til selskapet hvis forpliktelse sikkerheten skal sikre.¹⁷¹

Begrepet ”aktsom god tro” antas å gi henvisning til en alminnelig vurdering av hvorvidt medkontrahenten forsto eller burde ha forstått at sikkerhetsstillelsen innebar et brudd på aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7. Manglende forståelse av reglene er i utgangspunktet ikke tilstrekkelig for aktsom god tro. I LB-2001 s. 2812 ga lagmannsretten uttrykk for at dette særlig gjelder for finansinstitusjoner. I forhold til aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7 ble det uttalt at ”dette er forhold som ligger i kjerneområdet for god bankvirksomhet, og som de som opptrer på bankens vegne må forutsettes å ha kunnskap om”. Det er imidlertid antatt at dersom medkontrahenten ikke hadde fått kunnskap om selskapets reelle økonomiske stilling da sikkerheten ble stilt, og heller ikke hadde mulighet til å skaffe seg slik kunnskap, må aktsom god tro anses for å foreligge.¹⁷²

¹⁶⁸ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

¹⁶⁹ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

¹⁷⁰ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

¹⁷¹ Se Andenæs s. 483, samt Aarbakke m.fl. s. 632.

¹⁷² Jfr. Bråthen II s. 41.

Loven stiller krav om at den gode tro forelå ”da sikkerheten ble stilt”. Etter alminnelige avtalerettslige regler vil dette normalt være det tidspunktet da medkontrahenten fikk kunnskap om selskapets løfte.¹⁷³ Ordlyden ”da sikkerheten ble stilt” taler for at det er uten betydning at medkontrahenten i ettertid har eller burde ha fått kjennskap til at sikkerhetsstillelsen var ulovlig. Det er i teorien også antatt at det neppe kan kreves at den gode tro er i behold inntil medkontrahenten har oppnådd rettsvern for sikkerhetsstillelsen.¹⁷⁴

Dersom en disposisjon er i strid med aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-7, men selskapet etter det overstående ikke kan påberope seg at en sikkerhetsstillelse er ugyldig, er det i juridisk teori antatt at selskapet likevel både har en rett og en plikt til å umiddelbart søke seg fritatt fra forpliktelsen, for eksempel ved å bruke en kontraktsbestemt oppsigelsesrett.¹⁷⁵

6.2.2 Tilbakeføring ved ugyldig avtale om kreditt eller sikkerhetsstillelse

Dersom selskapet har oppfylt i henhold til en ugyldig avtale om kreditt eller sikkerhetsstillelse, og unntaket for god tro i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11 (1) annet punktum ikke kommer til anvendelse, skal midlene eller eventuelt et beløp tilsvarende midlenes verdi, straks tilbakeføres selskapet, jfr. § 8-11 (2). I dette ligger eksempelvis at lånet tilbakebetales eller at en panteheftelse slettes. For den som i ond tro har mottatt kreditt eller sikkerhetsstillelse fra selskapet, kan det i tillegg tenkes et erstatningskrav basert på alminnelige erstatningsregler.¹⁷⁶

Etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-11 (2) annet punktum, jfr. § 3-7 (2), vil de som har handlet på selskapets vegne, være ansvarlige for tilbakeføringen av den ugyldige kreditten

¹⁷³ Se Aarbakke m.fl. s. 632, samt Bråthen II s. 41.

¹⁷⁴ Se Aarbakke m.fl. s. 632.

¹⁷⁵ Se Aarbakke m.fl. s. 632, samt Bråthen II s. 42.

¹⁷⁶ Jfr. Bråthen II s. 41 og 43.

eller sikkerheten.¹⁷⁷ Dette vil normalt være styret eller daglig leder, men ansvar må også kunne tenkes å gjøres gjeldende overfor andre, som blant annet revisor.¹⁷⁸

Legges det til grunn at aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-8 også kommer til anvendelse på aksjonærlån, (se punkt 5), oppstår imidlertid spørsmålet om ansvaret etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-7 (2) også kan gjøres gjeldende overfor generalforsamlingen. Etter ordlyden oppstilles det ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan gjøres ansvarlig etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 3-7 (2). Det er i juridisk teori lagt til grunn at ansvar kan gjøres gjeldende overfor blant annet aksjeeier.¹⁷⁹ I mangel av andre holdepunkter kan det derfor tenkes at ansvaret i en sådan eventuell situasjon, også kan gjøres gjeldende overfor aksjeeiere som på generalforsamlingen har stemt for et ulovlig aksjonærlån.

Et annet spørsmål er hvorvidt bestemmelsen gir selskapet rett til å kreve naturalrestitusjon, eller om skyldneren fritt kan velge å foreta en verdirestitusjon. Lovens ordlyd kan etter min oppfatning tolkes på begge måter. Problemet er tilsynelatende ikke berørt i forarbeidene. I juridisk teori råder ulike oppfatninger på problemstillingen.

På den ene side er det hevdet at naturalrestitusjon og verdirestitusjon er nevnt som alternativer, og at ordlyden derfor må forstås slik at skyldneren har en valgrett.¹⁸⁰ På den annen side er det hevdet at selskapet har rett til å kreve naturalrestitusjon.¹⁸¹ Synspunktet er blant annet grunnet på hensynet til tilbakeføringspliktens effektivitet, samt hva som gjelder for tilbakeføringskrav i sin alminnelighet. Det gis ikke en nærmere redegjørelse for de ulike standpunkter.

I forlengelsen av restitusjonsspørsmålet kan det også reises spørsmål om selskapet kan avregne et lovlig besluttet utbytte mot selskapets krav på tilbakebetaling av et ulovlig aksjonærlån, eller motsatt, om aksjeeieren kan møte kravet om tilbakebetaling med henvisning til en sådan motregning.¹⁸²

¹⁷⁷ Jfr. NOU 1996:3 pkt. 13.6.2.

¹⁷⁸ Se Aarbakke m.fl. s. 633.

¹⁷⁹ Se Aarbakke m.fl. s. 201.

¹⁸⁰ Se blant annet Aarbakke m.fl. s. 632.

¹⁸¹ Se Andenæs s. 483.

¹⁸² Se Bråthen II s. 42.

Spørsmålet vil typisk kunne komme på spissen for kreditt som er ulovlig fordi kravet på tilbakebetaling eller tilbakesøking ikke er betryggende sikret.¹⁸³ Problemet kan imidlertid også oppstå dersom kreditten er ulovlig fordi beløpet på lånetidspunktet lå utenfor den frie egenkapital. Hvis det har gått tid fra kreditten ble gitt til tilbakeføringskravet, og selskapet de(t) senere år har hatt en økning i den frie egenkapital som overstiger beløpet for det ulovlige aksjonærlånet, kan det hende at selskapet lovlig har besluttet utdeling av utbytte, (se punkt 3.3). Spørsmålet vil da være om dette utbyttet kan motregnes i tilbakebetalingskravet.

Lovgiver har gjennom regelen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 8-1 (5), (se punkt 3.3), gitt indirekte uttrykk for at et *lovlig* aksjonærlån kan tilbakebetales ved at det foretas en avregning i et lovlig besluttet utbytte. Så lenge et lovlig utbytte allerede er besluttet, utgjør heller ikke en motregning med et *ulovlig* aksjonærlån noen trussel mot minoriteten i selskapet eller kreditorene. Aksjeeieren har i egenskap av å være aksjeeier i like stor utstrekning krav på utbyttebeløpet. Hensynet til en effektiv oppgjørsform kan derfor tale for at det bør være anledning til slik motregning av ulovlig aksjonærlån og lovlig besluttet utbytte.

¹⁸³ Jfr. Bråthen II s. 42.

7 Registre

7.1 Litteraturliste

Andenæs, Mads Henry:

Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper.

Oslo 2006, 2. utgave.

Aarbakke m.fl.:

Magnus Aarbakke/

Asle Aarbakke/

Gudmund Knudsen/

Tone Ofstad/Jan Skåre:

Aksjeloven og allmennaksjeloven. Kommentarutgave.

Oslo 2004, 2. utgave.

Bråthen I:

Bråthen, Tore.:

Aksjonærlån.

I: Magma nr. 2 2001.

Bråthen II:

Bråthen, Tore:

Kreditt og sikkerhetsstillelse fra aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper.

Upublisert manuskript pr. 1. september 2004.

Bråthen III:

Bråthen, Tore:

Samfunnsansvar – selskapers adgang til å gi gaver til allmennyttige formål.

I: Praktisk økonomi & finans nr. 4 2006.

Giertsen I:

Giertsen, Johan:

Selskapsfinansierte aksjeerverv, Kan et selskap stille midler til rådighet for erverv av aksjer i selskapet?

Bergen 1996, 1. utgave.

Giertsen II:

Giertsen, Johan:

*Aksjeselskapers rett til å yte lån eller stille
sikkerhet for sikkerhet for aksjonærer m.v.*
Foredrag Den norske Bank A/S 31. august 1992.

Gjems-Onstad, Ole:

Norsk bedriftsskatterett.
Oslo 2003, 6. utgave.

Gravir, Gaute S.:

*De norske aksjelovenes regler om kreditt og
sikkerhet til utenlandske mor- og
søsterselskaper.*
I: Nordisk Tidsskrift for Selskapsrett (NTS) 2001.

Kristiansen, Toril:

Kommunale garantier- en rettslig studie.
Avhandling (dr. juris) – Universitetet i Oslo 1998.

Krüger Andersen, Paul:

Aktie- og anpartsselskabsret.
København 2006, 9. utgave.

Matheson, Wilhelm/

Woxholth, Geir:

Lovavdelingens uttalelser (1976-1988).
Oslo 1990, 1. utgave.

Matre, Hugo P.:

Motregning av aksjonærlån med utbytte.
I: Tidsskrift for Forretningsjus (TfF) hefte 1 2003.

Neville, Mette:

Aktionærlån.
I: Langsted, Lars Bo. Selskabers kapital.
København 1999, 1. utgave.

Perland, Olav Fr.:

Kapitalbeskyttelse for enhver pris?

I: Tidsskrift for forretningsjus 2004.

Werlauff, Erik:

Werlauff's kommenterende Aktieselskabslov.

København 2002, 2. udgave.

7.2 Øvrige kildehenvisninger

Lover

Lov av 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper

Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper

Lov av 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper

Lovforarbeider

NOU 1992:29

Lov om aksjeselskaper.

NOU 1996:3

Ny aksjelovgivning.

Ot. prp. nr. 19 (1974-75)

Om lov om aksjeselskaper.

Ot.prp. nr. 36 (1993-94)

Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven).

Ot.prp. nr. 4 (1995-96)

Om lov om endringer i lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper m.v. (EØS-tilpasningen).

Ot.prp. nr. 23 (1996-97)	Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).
Ot.prp. nr. 65 (1998-99)	Om lov om endringer i aksjelovgivningen m.v.
Ot.prp. nr. 21 (2002-03)	Om lov om endringer i aksjelovgivningen m.m.
Ot.prp. nr. 55 (2005-06)	Om lov om endringer i aksjelovgivningen mv.

Utenlandske lovforarbeider

Sverige:

SOU 2001:1 Ny aktiebolagslag.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Rettspraksis

Rt. 1992 s. 742

Rt. 1997 s. 840

Rt. 1998 s. 383

LB-1998 s. 2186

LB-2001 s. 2812

Offentlige dokumenter

Skatterettslige dokumenter:

Lignings-ABC 2006

Uttalelser fra Justisdepartementets lovavdeling:

Uttalelser gjengitt i Matheson, Wilhelm/Woxholth, Geir, Lovavdelingens uttalelser (1976-1988). Oslo 1990, 1. utgave:

JDLOV 1978, uttalelse av 31.03.1978.

JDLOV 1982, uttalelse av 24.11.1982.

JDLOV 1980, uttalelse av 19.03.1980.

JDLOV 1986, uttalelse av 25.03.1986.

Uttalelser hentet fra www.regjeringen.no/www.lovdata.no:

JDLOV 2001-2870, uttalelse av 15.06.2001.

JDLOV 2001-9386, uttalelse av 17.12.2001.

JDLOV 2004-6494, uttalelse av 19.04.2005.

